

mulier instituut

Ondersteuning topsporters bij transitie naar een volgende carrière

1-meting monitoring TeamNL@work (NOC*NSF)

Marit Dopheide

Agnes Elling

Ondersteuning topsporters bij transitie naar een volgende carrière

1-meting monitoring TeamNL@work (NOC*NSF)

Met ondersteuning van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

Marit Dopheide
Agnes Elling

© Mulier Instituut
Utrecht, april 2020

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
1.1	Topsportklimaatmetingen	4
1.2	Monitoring project TeamNL@work	5
2.	Methoden	7
2.1	Voormalig topsportstatushouders	7
2.2	Topsporters met status	9
2.3	Topsportcoaches	10
3.	Resultaten voormalig topsportstatushouders	12
3.1	Topsporters zonder status - beëindiging van de topsportstatus	12
3.2	Oud-topsporters - beëindiging van de topsportcarrière	12
3.3	Transitie naar een volgende carrière	16
3.4	Voorzieningen en ondersteuning	21
4.	Resultaten topsporters met een status	25
4.1	Duale carrière/opleiding	25
4.2	Duale carrière/werk en inkomen	27
4.3	Transitie naar volgende (maatschappelijke) carrière	29
5.	Conclusies en aanbevelingen	32
	Referenties	35

1. Inleiding

Topsporters zijn vandaag de dag steeds meer als een respectabel beroep gezien in onze samenleving (Van Bottenburg e.a., 2016). Het is echter geen beroep dat je kunt blijven uitoefenen tot de reguliere pensioengerechtigde leeftijd. Het is vrijwel altijd een tijdelijk beroep dat de meeste topsporters niet veel langer kunnen uitoefenen dan tot hun 30-35ste levensjaar. Daarna zullen ze een andere maatschappelijke loopbaan moeten oppakken, dan wel voortzetten, al dan niet binnen de (top)sportsector.

Met een toenemend maatschappelijk belang van topsport en een groeiende internationale wedloop in de 'jacht op goud' (Van Bakel e.a., 2017; Van Bottenburg e.a., 2009; Green & Oakley, 2001), vraagt topsport bovendien een vrijwel fulltime focus, die op steeds jongere leeftijd begint (Elling, e.a. 2013, 2014). Diverse in de afgelopen decennia doorgevoerde beleidsmaatregelen hebben ertoe bijgedragen dat meer talenten en topsporters hun dromen kunnen najagen en NOC*NSF de in 2005 vastgestelde top 10-ambitie ook benadert, c.q. realiseert (o.a. Elling & Reijgersberg, 2017; NOC*NSF, 2014; Reijgersberg & Elling, 2011; 2013):

- het leeftijdsafhankelijke stipendium voor topsporters met een A- of HP-status (High Potential);
- het verlenen van LOOT-licenties voor middelbare scholen die zich hebben toegelegd op de optimalisatie van het combineren van onderwijs en topsport (Topsport Talentscholen);
- de centralisatie van topsportprogramma's in Nationale Trainings Centra (NTC's), vijf Centra voor Topsport & Onderwijs (CTO's) en zeven Regionale Topsport Organisaties (RTO's);
- het aanstellen van fulltime topsportcoaches en het draaien van fulltime trainingsprogramma's.

Binnen de negen funderende pijlers voor het topsportbeleid (Van Bottenburg e.a., 2009; 2012) was de afgelopen twee decennia zeker ook (toenemende) aandacht voor de combinatie van opleiding en topsport (duale carrière) en het stoppen met topsport. Niettemin lag de focus bij het optimaliseren van de topsportcarrière en het behalen van medailles. Zo werden vooral opleidingen aangepast aan trainingsprogramma's in plaats van andersom. Ook de aandacht voor begeleiding gericht op het psychosociale welzijn van topsporters tijdens en na afloop van hun topsportloopbaan was relatief gering vergeleken met de investeringen gericht op het realiseren van de top 10-ambities (Elling e.a., 2012, 2014).

Stoppen met topsport kan een bewuste en geplande keuze zijn, maar het einde van een topsportloopbaan kan zich ook plotseling en onvrijwillig, op relatief jonge leeftijd, aandienen (Wylleman & Lavalley, 2004). In hoeverre sporters zich al dan niet hebben willen of kunnen richten op een andere maatschappelijke carrière naast hun topsportloopbaan en of zij al dan niet vrijwillig zijn gestopt, is mede van invloed op de moeite die topsporters ervaren met het stoppen met topsport (McPherson, 1980; Stier, 2007; Swain, 1999). Deze transitie van topsporter tot oud-topsporter kan gepaard gaan met uiteenlopende problemen waaronder psychosociale problemen, in de volksmond het 'zwarte gat' genoemd (o.a. Conzelman & Nagel, 2003; Elling, 2009; Elling & Reijgersberg, 2012). Deze problematiek is niet voor iedereen even groot, zwaar of langdurig. Dat stoppen met topsport lastig kan zijn, is zeker niet nieuw, maar kreeg lange tijd nauwelijks (serieuze) aandacht binnen (sport)onderzoek in Nederland. Bovendien ging het dan, net als in het buitenland, veelal over de transitie van profsporters zoals voetballers en wielrenners (bijv. Hakkert, 1991; Maandag & Achterhof, 1992; vgl. McPherson, 1980).

1.1 Topsportklimaatmetingen

In de eerste twee topsportklimaatmetingen die sinds 1998 in Nederland plaatsvinden, maakte de groep oud-topsporters nog geen deel uit van de bevroegde onderzoeksgroepen. In de 2-meting werden oud-topsporters voor het eerst bevroegd naar hun ervaringen met stoppen met topsport en de transitie naar de arbeidsmarkt (Elling, 2009). De resultaten van deze eerste peiling in 2008 en vervolgmetingen in 2011 en

2015, laten zien dat veel oud-topsporters weliswaar problemen ervaren na het definitief (moeten) stoppen, maar dat er bij de meerderheid geen sprake is van een zwaar en langdurig ‘zwart gat’ (Van Bottenburg e.a., 2016; Elling, 2009; Elling & Reijgersberg, 2012). Ondanks verbeteringen blijft het goed combineren van topsport en onderwijs - vooral op vervolgopleidingen na het voortgezet onderwijs - voor veel talenten en topsporters een lastige opgave. Ook de voorbereiding op een maatschappelijk carrièreperspectief van topsporters na hun actieve topsportloopbaan bleek een knelpunt, waarin de afgelopen jaren eerder verschraving dan verbetering optrad, terwijl het topsportklimaat ten aanzien van vrijwel alle andere pijlers wel verbeterde. Een andere studie onder topsporters legde tevens een behoefte aan een financiële overbruggingsregeling voor topsporters bloot, zoals ook bestaat voor professionele voetballers en wielrenners (NOC*NSF, 2014).

Op basis van de uitkomsten van de in 2015 verschenen topsportklimaatmeting en aansluitende rondetafelgesprekken met topsporters werden onder meer de volgende aanbevelingen gedaan: ‘Verbeteren van de combinatie topsport en onderwijs’ en ‘Meer aandacht voor de ‘uitstroom’ van topsporters en tweede carrièreperspectief’. In de Voortgangsbrief Sport onderkende Minister Schippers van VWS de problematiek en stelde hiervoor extra financiële middelen beschikbaar (Ministerie van VWS, 2016). NOC*NSF (2017) maakte vervolgens een projectplan, later omgedoopt tot TeamNL@work. Dit plan is gericht op een bredere algemene ontwikkeling van competenties en vaardigheden onder talenten en topsporters ter voorbereiding op een volgende fase en een betere begeleiding bij de transitie van topsporter naar een volgende carrière. Het project TeamNL@work is eind 2017 van start gegaan en halverwege 2018 waren alle werkprocessen actief. Tot nu toe hebben in het totaal 231 (oud-)topsporters gebruik gemaakt van deze dienst, waarvan 90 (oud-)topsporters in het jaar 2019.

1.2 Monitoring project TeamNL@work

Het ministerie van VWS heeft het Mulier Instituut gevraagd om, in nauwe samenwerking met NOC*NSF, het project TeamNL@work van 2017 tot en met 2019 te monitoren.

De volgende vraag staat centraal binnen deze monitoring:

Wat zijn ervaren problemen rondom de transitie naar een volgende (maatschappelijke) carrière volgens betrokken actoren (topsporters met topsportstatus, voormalig topsportstatushouders en topcoaches) en in hoeverre leidt TeamNL@work tot een betere voorbereiding op en minder ervaren problemen bij deze transitie?

Concrete deelvragen zijn:

- Welke problemen ervaren (oud-)topsporters met betrekking tot (de voorbereiding op) de transitie naar een volgende (maatschappelijke) carrière?
- Wat is de bekendheid met en tevredenheid over TeamNL@work?
- Draagt TeamNL@work bij tot verminderen/oplossen van ervaren problemen onder (oud-)topsporters?
- Draagt TeamNL@work bij tot meer ruimte en aandacht voor voorbereidingen op een volgende maatschappelijke carrière binnen topsportprogramma's en door topcoaches?

De eerste resultaten hiervan zijn opgenomen in de ‘nulmeting monitoring TeamNL@work’ (Elling e.a., 2017). De resultaten uit deze nulmeting onderschrijven de behoefte onder veel (voormalig) topsporters om te worden ondersteund in de (voorbereidingen op de) transitie naar een volgende carrière. Deze ervaren behoefte bleek betrekking te hebben op verschillende vormen van ondersteuning, waaronder paramedische, opleidings-/werkgerelateerde en/of psychosociale begeleiding. Een meerderheid van de voormalig topsportstatushouders en topcoaches was bij de nulmeting reeds op de hoogte van TeamNL@work. De bekendheid was het minst groot onder de topsporters met een selectiestatus (33%).

Hierbij bleken onder andere kansen te liggen ter verbetering van de informatievoorziening. Daarnaast lieten de resultaten het belang zien van de ondersteuning van topcoaches in de begeleiding van topsporters en hun duale carrière.

In deze rapportage beschrijven we de tweede meting (1-meting voorjaar 2019) van de monitoring van TeamNL@work. Op het moment van vragenlijstafname draait het project TeamNL@work ongeveer twee jaar. Net als in de eerste meting wordt in deze meting door de diverse betrokkenen gekeken naar de ervaringen bij de transitie naar een volgende carrière en de mogelijke rol van TeamNL@work hierbij. Vanwege deels dezelfde thematiek, is deze 1-meting monitoring TeamNL@work ondergebracht bij de 5-meting van de topsportklimaatmeting 2019 (Van der Roest, Dopheide & Elling, 2019). Sinds 1998 wordt door middel van deze vierjaarlijkse meting de Nederlandse topsport in kaart gebracht en worden de resultaten gebruikt voor eventuele beleidsaanpassingen. Er is waar mogelijk gestreefd naar vergelijkbare vraagstellingen zoals gesteld in de nulmeting monitoring TeamNL@work. Echter in verband met een deels concurrerende nagestreefde vergelijkbaarheid met eerdere topsportklimaatmetingen waren de vragenlijsten voor de topsporters (met en zonder status) en voor de coaches niet geheel vergelijkbaar met de nulmeting van de monitoring TeamNL@work. De vragenlijst voor de oud-topsporters was wel grotendeels gelijk aan die van de nulmeting. Daarnaast zijn de resultaten van de topcoaches, in verband met het geringe aantal vragen, ondergebracht bij de resultaten van de voormalig topsportstatushouders (hoofdstuk 3) en de topsporters met status (hoofdstuk 4).

2. Methoden

In nauwe samenwerking met NOC*NSF heeft het Mulier Instituut in deze 1-meting zorggedragen voor de online dataverzameling, analyse en rapportage voor drie betrokken groepen:

- voormalig topsportstatushouders (status beëindigd tussen 2017 en 2019);
- topsporters met status (A, selectie, HP-status);
- coaches.

De data van deze drie groepen zijn verzameld tussen 4 maart en 15 april 2019. Na een eerste uitnodiging werden twee reminders verstuurd.

2.1 Voormalig topsportstatushouders

In de vragenlijst is door middel van een selectievraag onderscheid gemaakt in twee groepen voormalig topsportstatushouders die deels verschillende vragen kregen voorgelegd: topsporters zonder status die nog steeds topsport beoefenen en oud-topsporters die definitief gestopt zijn op het moment van vragenlijstafname.

Dataverzameling

Op basis van het binnen NOC*NSF (Athlete Services) bestaande bestand van voormalig topsportstatushouders is een groep van 401 personen geselecteerd van wie hun topsportstatus tussen 2017 en 2019 is beëindigd. Dit leverde een respons van 94 ingevulde vragenlijsten op (23%) tegenover 28% in 2017. Van de groep voormalig topsportstatushouders is 48% nog actief als topsporter (in 2017 46%) en het overige deel (52%) was op het moment van vragenlijstafname daadwerkelijk gestopt met topsportbeoefening.

Responsanalyse

Een responsprofiel naar geslacht en leeftijd laat zien dat vrouwen en respondenten van 35 jaar en ouder iets oververtegenwoordigd zijn bij de onderzoeksgroep als geheel (tabel 2.1).

Tabel 2.1 Responsprofiel voormalig topsportstatushouders (in procenten)

	Onderzoeksgroep (n=401)	Totaal (n=94)	Responsgroep			
			Topsporters zonder status		Oud-topsporters	
			2019 (n=45)	2017 (n=56)	2019 (n=49)	2017 (n=65)
Geslacht						
Man	51	44	53	59	35	42
Vrouw	49	56	47	41	65	58
Leeftijd						
< 25 jaar	19	14	18	39	10	13
25- 34 jaar	59	60	60	41	59	70
35 jaar en ouder	22	27	22	20	31	17

In vergelijking met 2017 bestaat de onderzoeksgroep in 2019 uit meer vrouwen, zowel bij de topsporters zonder status als de groep oud-topsporters. Daarnaast is het aandeel 'jongeren' (<25 jaar) onder topsporters lager dan in 2017 en zijn 25-34 jarigen sterker vertegenwoordigd. Onder oud-topsporters is de

middengroep minder sterk en de oudste groep (35 jaar en ouder) sterker vertegenwoordigd in vergelijking met 2017.

Overig responsprofiel voormalig topsportstatushouders

Zeven op de tien voormalig topsportstatushouders waren in het bezit van een A-status. Dit percentage ligt hoger bij de oud-topsporters (83%) dan bij de topsporters zonder status (53%). In vergelijking met de responsgroep van 2017 is de verdeling naar status voor de oud-topsporters hetzelfde, de topsporters zonder status waren in 2019 iets vaker in het bezit geweest van een selectiestatus (tabel 2.2). Evenals in 2017 verschilde de duur van de status tussen de twee groepen. Meer dan de helft van de oud-topsporters (55%) had de status langer dan vijf jaar, terwijl de meerderheid van de topsporters zonder status minder dan vijf jaar een topsportstatus had.

Tabel 2.2 Overig responsprofiel voormalig topsportstatushouders (in procenten)

	Totaal (n=94)	Topsporters zonder status		Oud-topsporters	
		2019 (n=45)	2017 (n=56)	2019 (n=49)	2017 (n=65)
Verloren topsportstatus					
A/HP-status	71	53	66	83	83
B/selectiestatus	28	47	32	17	17
Weet ik niet	1	0	2	0	0
Aantal jaar status					
5 jaar of minder	57	71	77	45	56
Meer dan 5 jaar	43	29	23	55	44
Discipline					
Olympisch	52	49	45	55	63
Paralympisch	29	22	18	35	26
Niet-olympisch	19	29	38	11	11
CTO-programma					
Ja (zit/gezeten)	33	25	20	41	55
Nee	67	76	80	59	45

Negen van de tien oud-topsporters beoefenden een olympische of paralympische sport; topsporters zonder status beoefenen relatief vaak een niet-olympische discipline. In vergelijking met 2017 beoefenden oud-topsporters in de huidige responsgroep iets vaker een paralympische sport. Daarnaast wisten zij gedurende hun carrière vaker een mondiale top drie notering te behalen (2017: 48%, 2019: 63%). Evenals in 2017 volg(d)en topsporters zonder status minder vaak een CTO-programma in vergelijking met oud-topsporters (25% vs. 41%).

Wat betreft de maatschappelijke positie van de voormalig topsportstatushouders, is bijna één op de vier topsporters zonder status (38%) nog steeds fulltime actief als topsporter (32% in 2017). De meerderheid van de topsporters zonder status is naast hun topsportcarrière werkzaam of bezig met een cursus/opleiding. Onder de groep oud-topsporters zijn negen op de tien werkzaam, waarvan 43 procent voltijds in loondienst.

2.2 Topsporters met status

Dataverzameling

Op basis van het binnen NOC*NSF (Athlete Services) bestaande bestand van topsporters met een topsportstatus (A, selectie of HP) is een groep van 777 personen uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen (nulmeting n=727), wat een respons van 367 ingevulde vragenlijsten opleverde (47%) en daarmee iets hoger dan in 2017 uitvalt (42%).

Responsanalyse

Hoewel de groep vrouwen in het responsprofiel licht oververtegenwoordigd is ten opzichte van de totale onderzoeksgroep, is deze representatiever in vergelijking met de responsgroep uit 2017 (tabel 2.3). De verdeling in leeftijd van de responsgroep is gelijk aan de leeftijd in de onderzoeksgroep. Zeven van de tien respondenten hadden een A-status op het moment van bevraging en ruim een kwart had een selectiestatus. Dit is vergelijkbaar met zowel de totale onderzoeksgroep als de responsgroep in 2017. Bijna drie kwart beoefent een olympische sport en één op de vijf een paralympische sport. In vergelijking met de totale onderzoeksgroep beoefenen topsporters in de huidige responsgroep iets vaker een paralympische sport en iets minder vaak een teamsport.

Tabel 2.3 Responsprofiel topsporters met status (in procenten)

	Onderzoeksgroep (n=777)	Responsgroep	
		2019 (n=367)	2017 (n=306)
Geslacht			
Man	49	43	38
Vrouw	51	57	62
Leeftijd			
Tot 25 jaar	43	43	40
25 jaar en ouder	57	57	60
Topsportstatus			
A	67	69	71
HP	1	2	4
Selectie	32	29	25
Discipline			
Olympisch	78	72	74
Paralympisch	17	22	21
Niet Olympisch	5	6	6
Type sport			
(Semi-) individuele sport	69	74	64
Teamsport	31	26	36

Overig responsprofiel topsporters

De respondenten vertegenwoordigen topsporters van 31 sportbonden (36 bonden in onderzoeksgroep, 29 sportbonden in responsgroep 2017); de bonden met de meeste respondenten zijn de zwembond (13%) en de roeibond (11%). Bijna de helft van de respondenten beoefent zijn/haar sport fulltime, dit is een toename in vergelijking met de responsgroep uit 2017 (tabel 2.4). Daarnaast combineren drie op de tien respondenten topsport met een (fulltime/parttime) opleiding en twee op de tien met een (fulltime/parttime) baan. De woonsituatie van de topsporters is zeer verschillend, onder meer samenhangend met leeftijd. Een kwart woont samen met partner (zonder kinderen) en twee op de tien topsporters wonen alleen. Vooral jongeren (15-24 jaar) zijn vaak thuiswonend of wonen samen met andere topsporters op een CTO/NTC. Ruim twee derde van de topsporters verdient een inkomen dat beneden het modale Nederlandse inkomen ligt, een kwart hiervan geeft aan een inkomen rond het minimum (€15.000) te ontvangen. Deze laatste groep bestaat vooral uit topsporters met een selectiestatus (66%).

Tabel 2.4 Overig responsprofiel topsporters met status (in procenten)

	2019 (n=367)	2017 (n=306)
Sociale positie		
Fulltime topsporter	49	40
Topsporter en student	29	40
Topsporter en werkend	20	18
Anders	2	2
Woonsituatie		
Samenwonend met partner zonder kinderen	26	22
Alleenwonend	19	23
Samenwonend met huisgenoten (/andere topsporters)	15	15
Thuiswonend bij ouders	13	18
Samenwonend met kinderen	10	9
Ik woon met meerdere topsporters op een CTO/NTC	9	10
Overig	7	3
Fiscaal jaarinkomen (bruto)		
Minimuminkomen (minder dan 15.000 euro)	28	25
Beneden modaal (15.000 tot 30.000 euro)	40	43
Modaal tot twee keer modaal (30.00 tot 80.000 euro)	22	11
Minimaal twee keer modaal (80.000 euro en meer)	2	3
Weet ik niet/ wil ik niet zeggen	8	17

2.3 Topsportcoaches

Dataverzameling

Alle topsportcoaches (bondcoaches en talentcoaches) zijn via een e-mail uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. De totale onderzoeksgroep bestond uit 243 topsportcoaches, waarvan 136 coaches de vragenlijst uiteindelijk hebben ingevuld (56%). Dit responspercentage ligt een stuk hoger in vergelijking met 2017 (33%).

Responsanalyse

Tabel 2.5 toont het responsprofiel van de groep topsportcoaches. Bijna negen op de tien coaches zijn man, wat aardig overeenkomt met zowel de onderzoeksgroep als geheel en de responsgroep in 2017. Het merendeel van de respondenten (78%) is coach van een (semi-)individuele sport.

Tabel 2.5 Responsprofiel topsportcoaches (in procenten)

	Onderzoeksgroep (n=243)	Responsgroep	
		2019 (n=136)	2017 (n=80)
Geslacht			
Man	85	88	84
Vrouw	15	12	16
Type sport			
Teamsport	20	22	34
(Semi-)individuele sport	80	78	66

De topsportcoaches in de huidige responsgroep zijn gemiddeld iets jonger in vergelijking met de groep in 2017 (tabel 2.6). Daarnaast heeft het merendeel van de coaches (71%), evenals bij de meting in 2017, een fulltime aanstelling. Ongeveer de helft van de topsportcoaches in de responsgroep geeft zowel training aan senioren als talenten (senioren-1 of lager) en één derde geeft training aan alleen senioren topsporters (niet in tabel). De meeste topsportcoaches (51%) hebben een TC4-cursus als hoogst genoten trainersopleiding gevolgd, ruim één op de drie coaches volgde de hoogste opleiding (TC5).

Tabel 2.6 Overig responsprofiel topsportcoaches (in procenten)

	2019 (n=136)	2017 (n=80)
Leeftijd		
Jonger dan 40	42	33
40 tot 49	28	31
50 jaar en ouder	30	36
Omvang aanstelling		
Parttime	29	26
Fulltime	71	74
Hoogst genoten trainersopleiding		
TC1	1	5
TC2	2	-
TC3	11	18
TC4	51	44
TC5	35	34

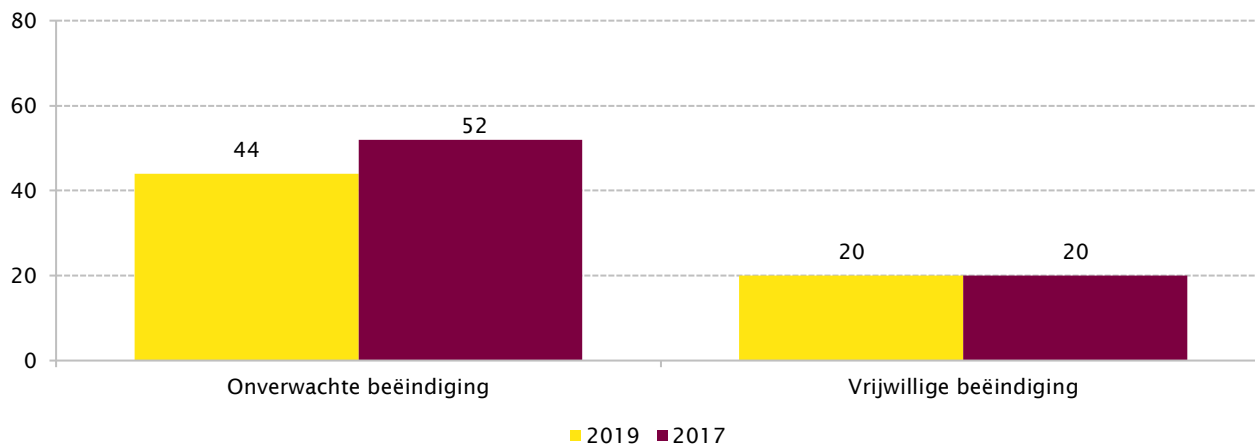
3. Resultaten voormalig topsportstatushouders

In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van de bevraging van de voormalig topsportstatushouders (topsporters zonder status en oud-topsporters), van wie hun topsportstatus werd beëindigd tussen 2017 en 2019. Waar mogelijk worden deze uitkomsten vergeleken met de resultaten van de nulmeting (2017).

3.1 Topsporters zonder status - beëindiging van de topsportstatus

Ruim vier op de tien topsporters hebben de beëindiging van de topsportstatus als onverwachts ervaren (figuur 3.1). Daarnaast was deze beëindiging, evenals in 2017, voor 80 procent van de topsporters niet vrijwillig. De beëindiging van de topsportstatus heeft ongeveer drie op de tien topsporters (29%) tot nadenken gezet om definitief te stoppen met topsportbeoefening (niet in figuur).

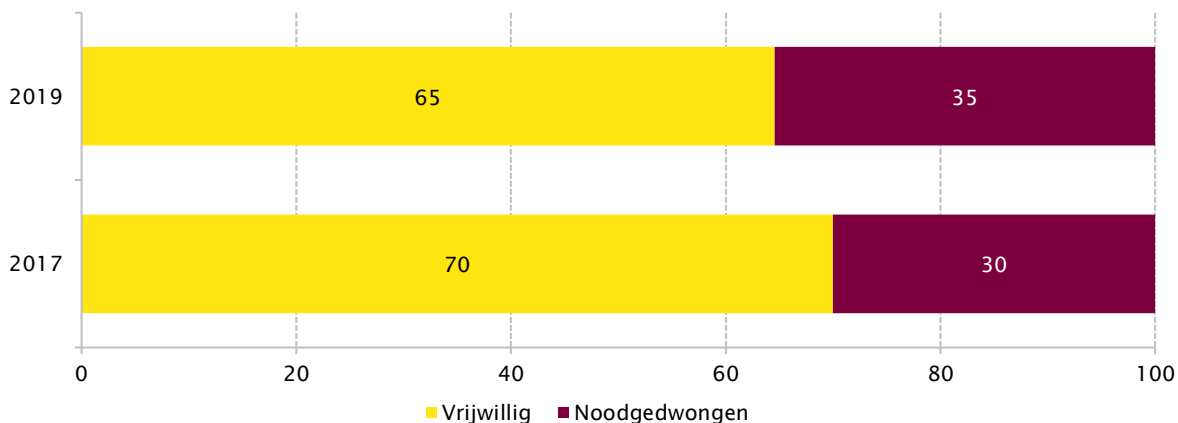
Figuur 3.1 Beëindiging topsportstatus onverwacht vs. vrijwillig in 2019 (n=49) en 2017 (n=65; % ja)

3.2 Oud-topsporters - beëindiging van de topsportcarrière

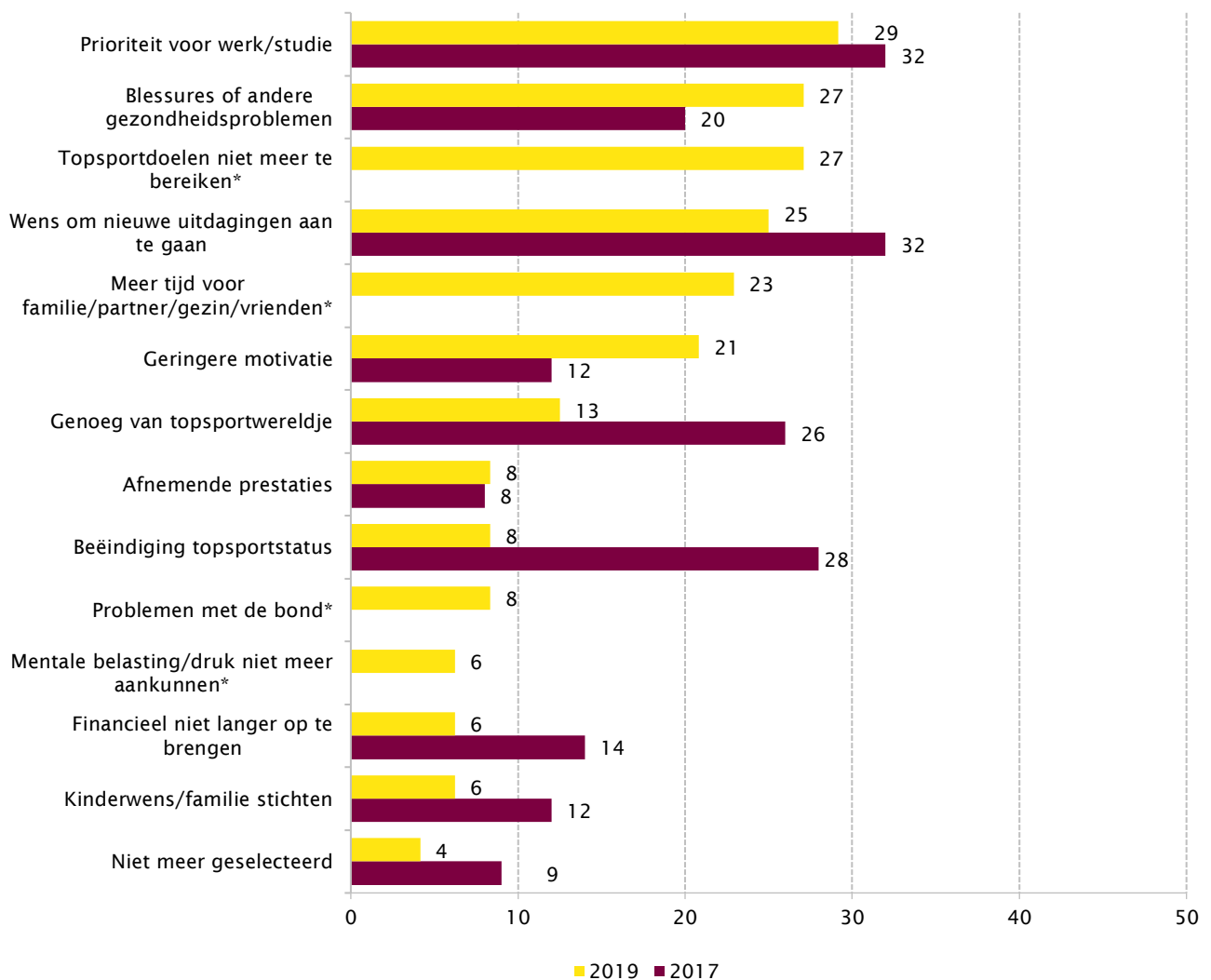
Twee derde van de oud-topsporters beschouwde de beëindiging van de topsportcarrière als vrijwillig, de overige oud-topsporters (35%) zagen dit meer als noodgedwongen (figuur 3.5). Deze verhouding is vergelijkbaar met de uitkomsten uit 2017.

Figuur 3.5 Beëindiging van topsportcarrière vrijwillig of meer noodgedwongen in 2019 (n=49) en 2017 (n=65; in procenten)

De oud-topsporters gaven meerdere, met elkaar samenhangende, factoren aan die hebben geleid tot definitieve beëindiging van de topsportcarrière (zie figuur 3.6). Evenals in 2017 werd de prioriteit voor werk/studie het meest genoemd als reden om te stoppen met topsport (29%). Ongeveer een kwart van de oud-topsporters noemde blessures of andere gezondheidsproblemen, het niet meer behalen van de topsportdoelen (niet bevroegd in 2017) en de wens nieuwe uitdagingen aan te gaan als redenen om te stoppen. Deels verschillen deze stopredenen voor degenen die vrijwillig dan wel noodgedwongen hun topsportcarrière hebben beëindigd. Zo benoemden oud-topsporters die noodgedwongen moesten stoppen relatief vaker blessures/gezondheidsproblemen, beëindiging van de status en/of problemen met de bond als redenen om te stoppen met topsport. In vergelijking met 2017 waren er destijds meer oud-topsporters die stopten vanwege de beëindiging van de topsportstatus en/of het genoeg hebben van het topsportwereldje.

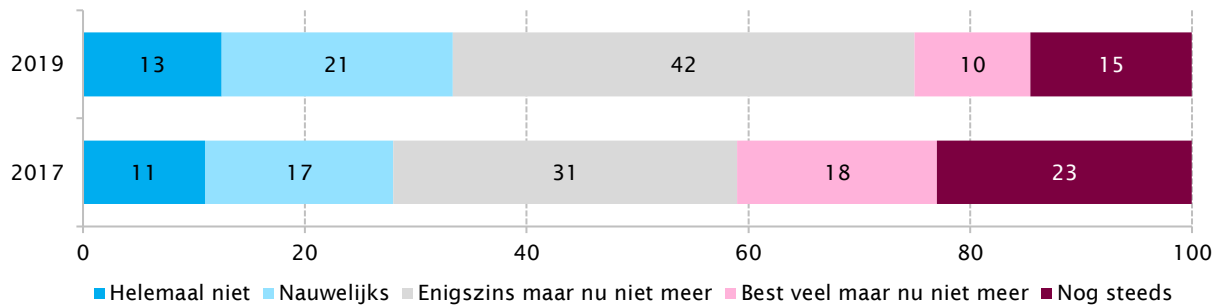
Figuur 3.6 Redenen waarom oud-topsporters zijn gestopt (in procenten, maximaal drie antwoorden, n 2019=49, n 2017=65)

* Niet bevroegd in 2017.

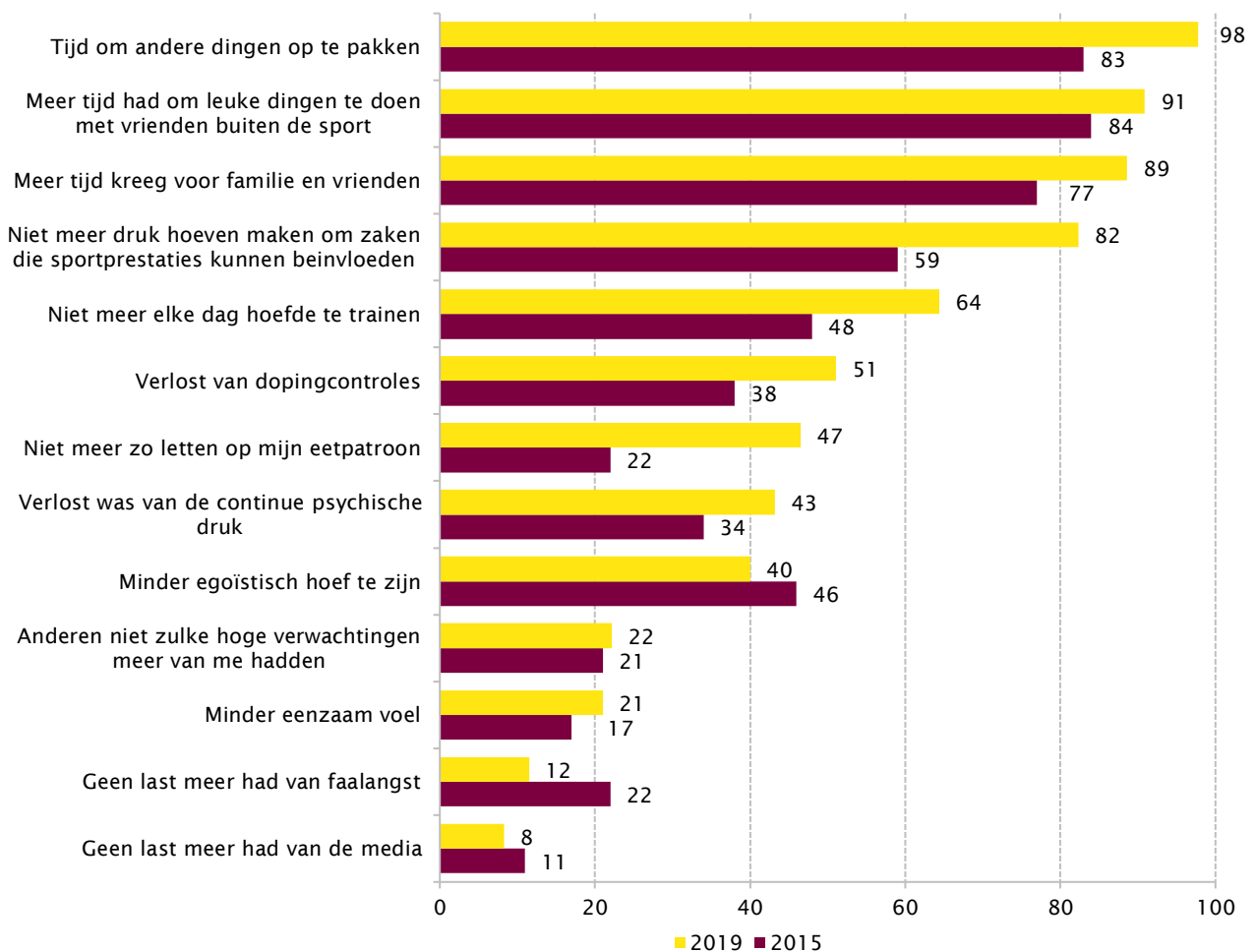
Twee derde (67%) van de oud-topsporters heeft in meer of mindere mate moeite (gehad) met de overstap van het topsportbestaan naar een andere invulling van zijn of haar leven (figuur 3.7). Dit is een lichte afname ten opzichte van de meting in 2017 (72%), maar ligt nog wel hoger in vergelijking met de jaren daarvoor (57% in 2015; 55% in 2011; 48% in 2008). De oud-topsporters die aangeven hier nog steeds moeite mee te hebben (15%) zijn vaker recentelijk (2018/2019) gestopt met de topsportbeoefening.

Figuur 3.7 Heb je moeite (gehad) met de overstap van een topsporterbestaan naar een andere invulling van je leven? (in procenten, n 2019=49, n 2017=65)

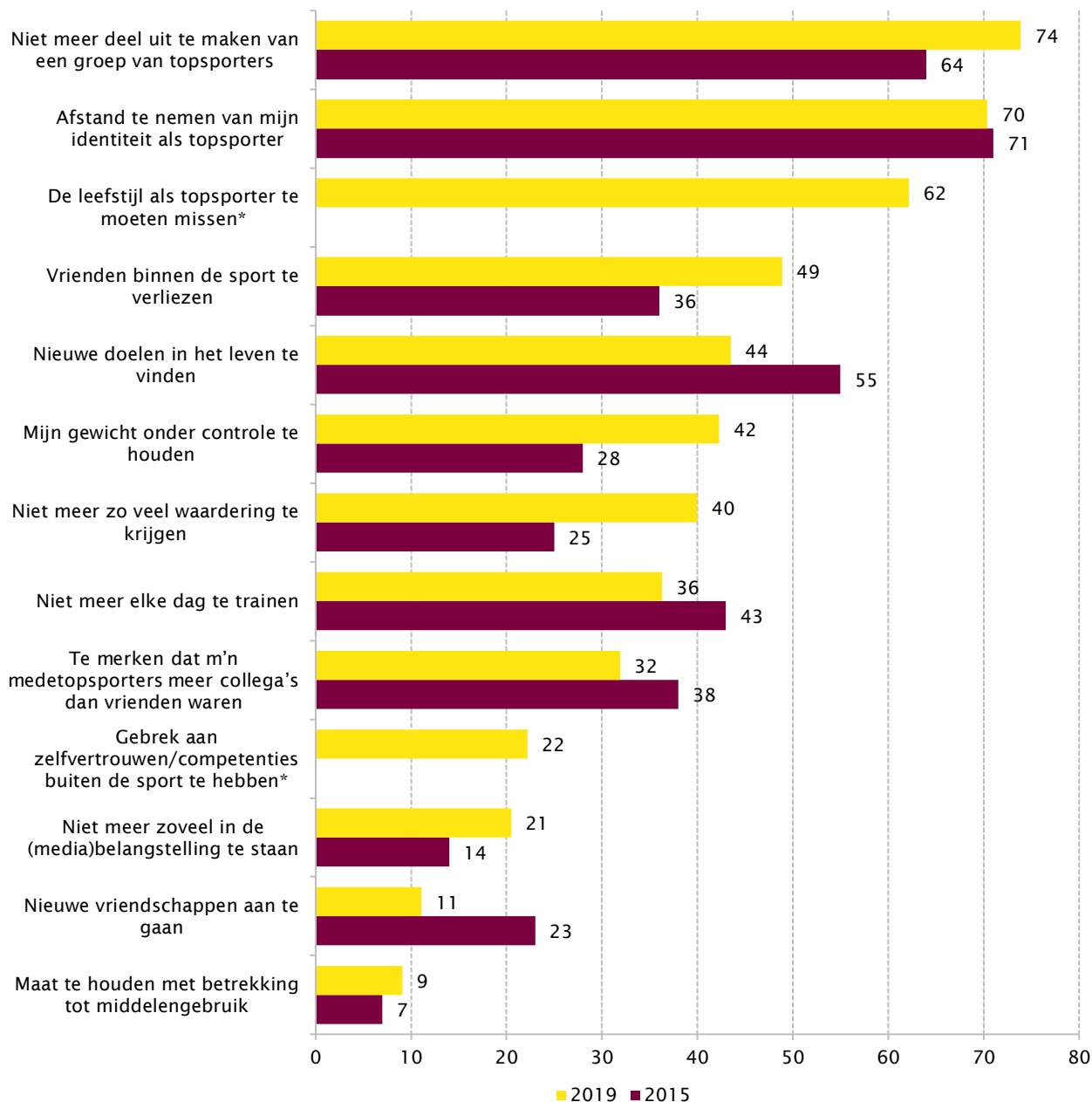
Na de beëindiging van de topsportcarrière geven bijna alle oud-topsporters (98%) aan dat ze het prettig vinden om meer tijd te hebben om andere dingen in hun leven op te pakken (figuur 3.8), zoals meer leuke dingen doen met vrienden buiten de sport of meer tijd door te kunnen brengen met familie. Daarnaast vindt 80 procent van de oud-topsporters het prettig dat zij zich niet meer druk hoeft te maken over de invloed van bepaalde zaken op de sportprestaties. De oud-topsporters in de huidige responsgroep lijken nog iets meer te genieten van het ‘nieuwe leven’ (meer tijd voor bepaalde zaken, minder druk en verplichtingen) dan de bevroegde oud-topsporters in 2015. Er is geen vergelijking mogelijk met de nulmeting in 2017, aangezien deze vraag destijds niet is gesteld.

Figuur 3.8 Aspecten die na de beëindiging van het leven als topsporter als prettig worden ervaren (% (helemaal) mee eens, n 2019 =49, n 2015=85)

Tegelijkertijd vindt driekwart van de oud-topsporters het lastig om niet langer deel uit te maken van een groep topsporters nadat zij hun topsportcarrière hebben beëindigd. Ook is het, evenals in 2015 (71%) en 2017 (63%, niet in figuur), voor veel oud-topsporters lastig om afstand te nemen van hun identiteit als topsporter. Daarnaast wordt de leefstijl van topsporters ook door een relatief grote groep (62%) gemist (dit is niet eerder bevestigd).

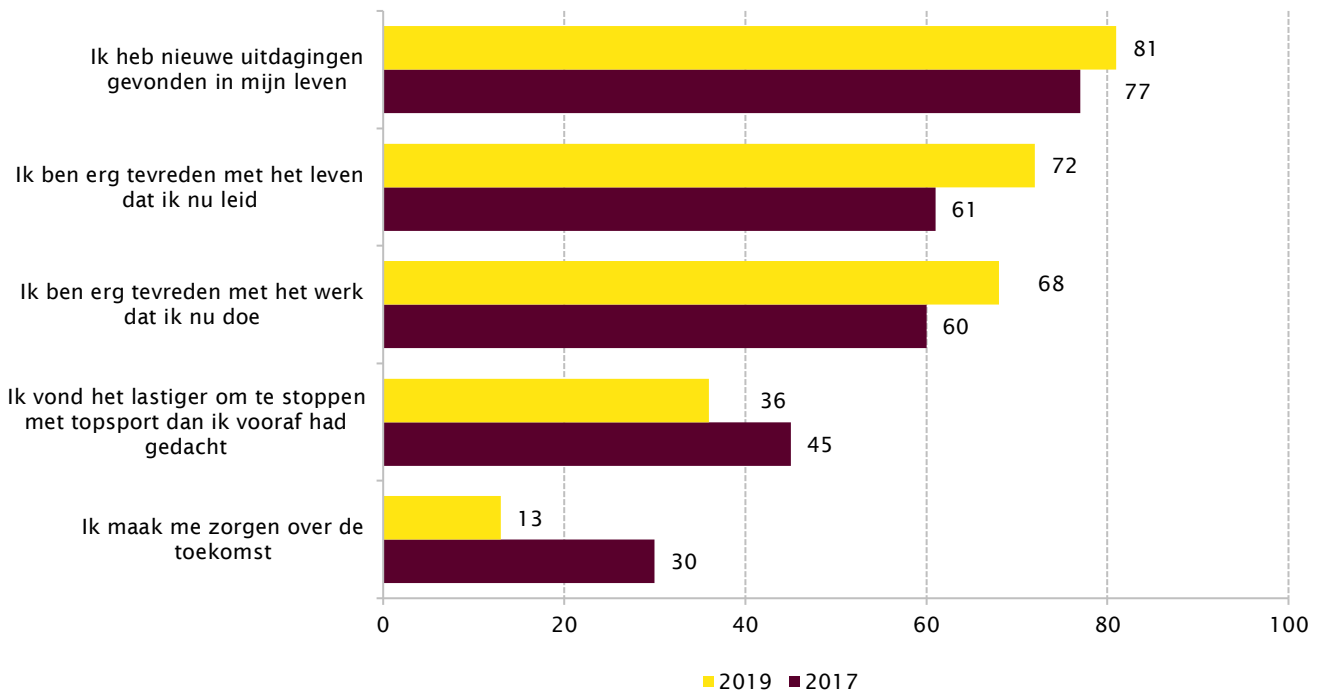
Figuur 3.9 Aspecten die na de beëindiging van het leven als topsporter als lastig worden ervaren (% (helemaal) mee eens, n 2019=49, n 2015=85)

* Niet bevestigd in 2015.

Ruim een derde van de oud-topsporters vond het lastiger dan vooraf gedacht om te stoppen met topsport, een afname ten opzichte van 2017 (45%) (figuur 3.10). Ook maken de oud-topsporters in de huidige responsgroep zich minder zorgen over de toekomst. Daarnaast hebben de meeste oud-topsporters (81%) nieuwe uitdagingen in hun leven gevonden en zijn ongeveer zeven op de tien oud-topsporters tevreden met zowel het werk wat zij doen als het leven dat zij leiden.

Figuur 3.10 Stellingen oud-topsporters na beëindiging topsportcarrière (% (helemaal) mee eens, n 2019=49, n 2017=65)

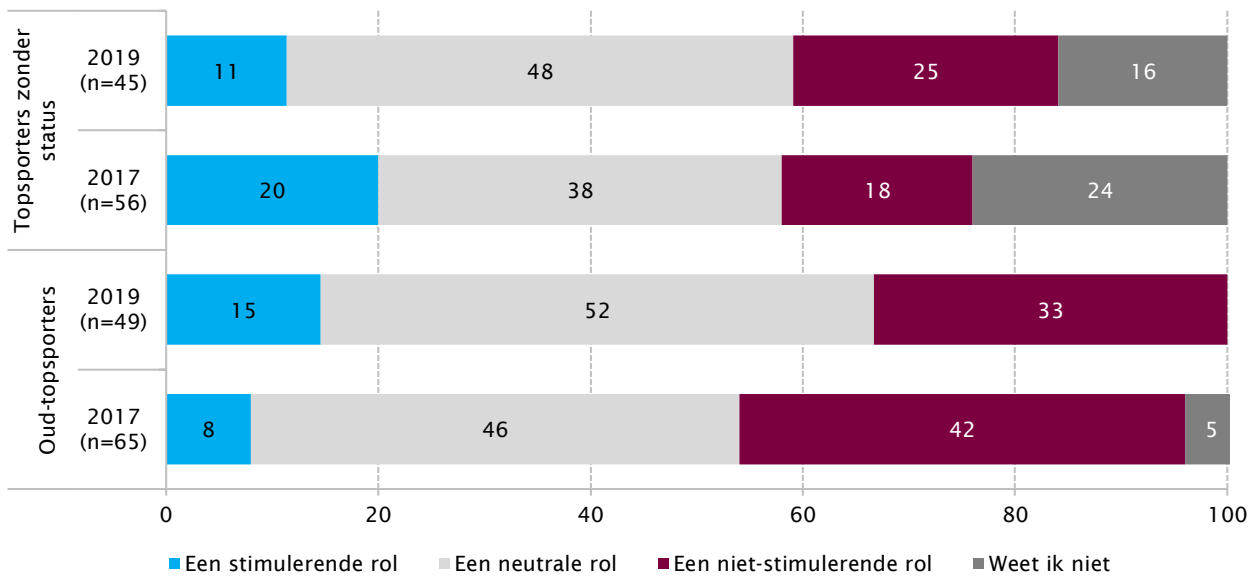
Voor één op de tien oud-topsporters heeft de topsportloopbaan niet gebracht wat zij ervan hadden verwacht (niet in figuur). Daarnaast geeft de helft van de oud-topsporters aan dat de topsportloopbaan de mooiste periode van zijn/haar leven was, vrijwillig gestopte oud-topsporters vaker (53%) dan degenen die noodgedwongen stopten (41%).

3.3 Transitie naar een volgende carrière

Ruim de helft van de oud-topsporters (54%, in 2017 49%) is tijdens de gehele topsportcarrière al bewust bezig geweest met de transitie naar een volgende (maatschappelijke) carrière (niet in figuur). Eén op de vijf oud-topsporters begon hier vanaf twee jaar voor definitieve beëindiging mee en een zelfde aandeel (21%) was hier gedurende de topsportcarrière helemaal nog niet mee bezig. Onder de topsporters zonder status geeft eveneens bijna één op de vijf respondenten aan (18%; in 2017 13%) nog helemaal niet bezig te zijn met de transitie naar een volgende carrière.

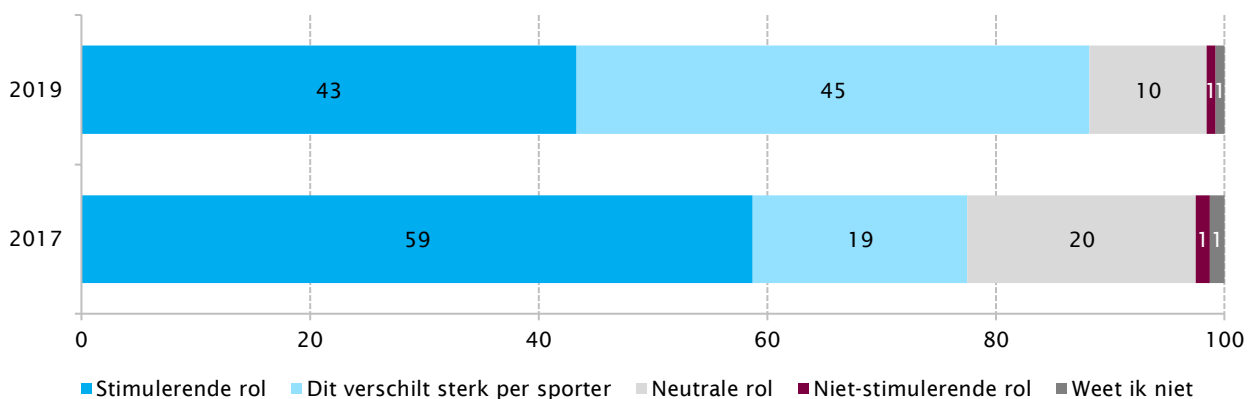
Ongeveer de helft van de topsporters zonder status ervaart een neutrale rol van de coach bij het combineren van topsport en (de voorbereidingen op) een volgende carrière (figuur 3.11). Een kwart van de topsporters ervaart deze rol als niet-stimulerend. Dit is een lichte toename ten opzichte van 2017 (18%). Van de groep oud-topsporters is één derde van mening dat de coach een niet-stimulerende rol speelde in de voorbereidingen op een volgende carrière en ervaarde 15 procent juist een stimulerende rol.

Figuur 3.11 Rol van de coach in het combineren van topsport met voorbereidingen (studie/werk) gericht op een volgende carrière (in procenten)

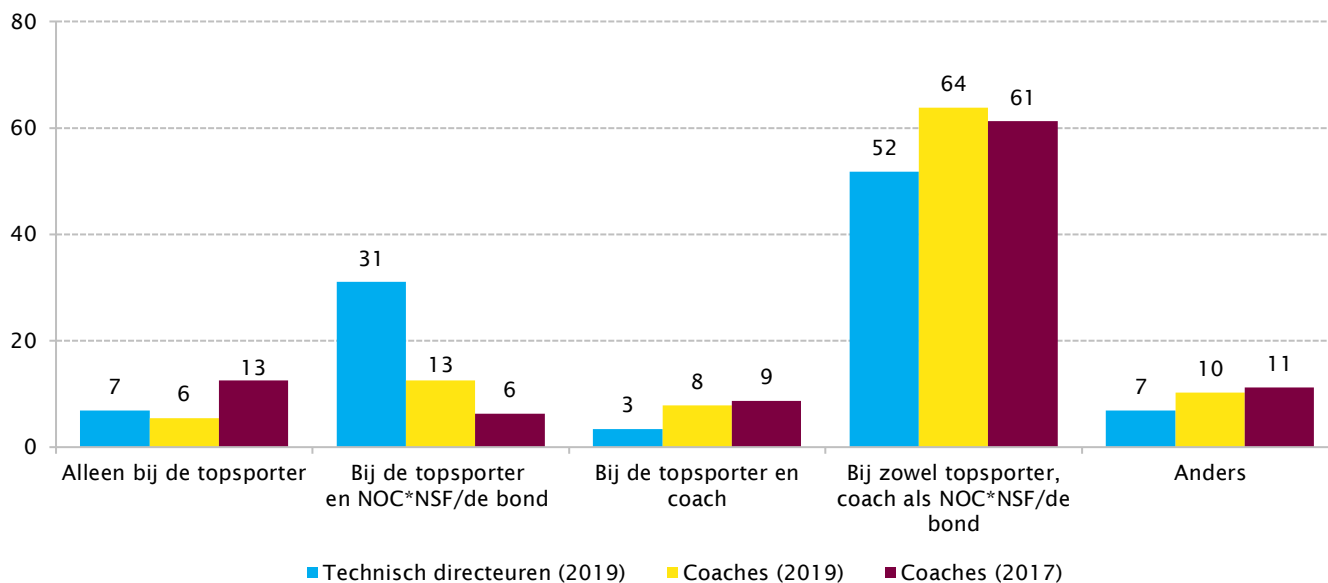
Het beeld van de (oud-)topsporters komt niet overeen met het beeld van de topcoaches zelf. Slechts één procent van de topcoaches vindt dat ze een niet-stimulerende rol heeft in het combineren van topsport met studie/werk gericht op een volgende carrière (figuur 3.12). Het merendeel geeft aan hier een stimulerende rol in te hebben (43%) of dat deze rol sterk verschilt per topsporter (45%). Deze laatste groep is sterk toegenomen ten opzichte van 2017, destijds deelde één op de vijf topsportcoaches deze mening. Wellicht zijn zij zich vanwege de aandacht vanuit TeamNL@work meer bewust van hun rol in dit proces.

Figuur 3.12 Welke rol speel je als coach in het combineren van topsport met studie/werk gericht op een volgende carrière? (in procenten, topcoaches, n 2019=136, n 2017=80)

Twee derde van de topcoaches ziet de combinatie van topsport met studie/werk als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van zowel de topsporter, de coach als van NOC*NSF/de bond (figuur 3.13). De groep topcoaches die vindt dat de verantwoordelijkheid alleen bij de topsporter ligt (6%) is enigszins afgenomen ten opzichte van 2017 (13%). Als onderdeel van de topsportklimaatmeting (2019) hebben ook de technisch directeuren deze vraag beantwoord. In vergelijking met de coaches zelf, benoemen technisch directeuren de coach daarin minder vaak als (gedeeld) verantwoordelijke, maar benoemen zij vaker de combinatie van de topsporter en NOC*NSF/de bond (31% vs 13%).

Figuur 3.13 Waar ligt de verantwoordelijkheid voor het combineren van topsport met studie/werk, gericht op een volgende carrière volgens technisch directeuren (n 2019=31) en topcoaches (n 2019=136, n 2017=80), in procenten

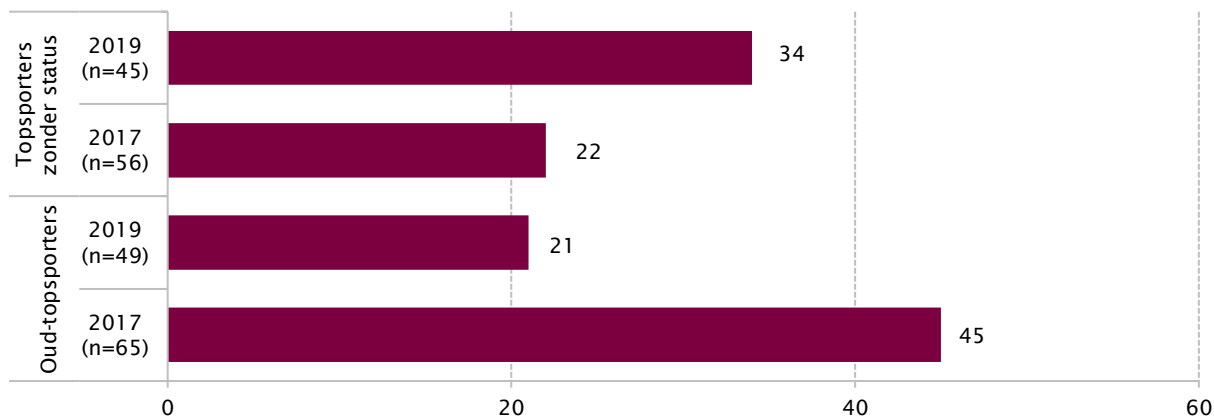
Onder ‘anders’, worden diverse (combinaties met) extra verantwoordelijken benoemd, zoals ouder(s), studie-werkgever en politieke verantwoordelijkheid.

Invloed en toegevoegde waarde van topsport

Voormalig topsportstatushouders lijken optimistisch als het gaat om de verwachtingen ten aanzien van de volgende carrière (niet in figuur). Vier op de tien (41%) huidige topsporters zonder status verwachten dat de topsportcarrière een positieve invloed heeft op de maatschappelijke kansen en mogelijkheden en ruim één derde (36%) verwacht zowel een positieve als een negatieve invloed. Driekwart van de oud-topsporters geeft aan dat de topsportcarrière vooral een positieve invloed heeft gehad op hun maatschappelijke kansen/mogelijkheden (68% in 2017).

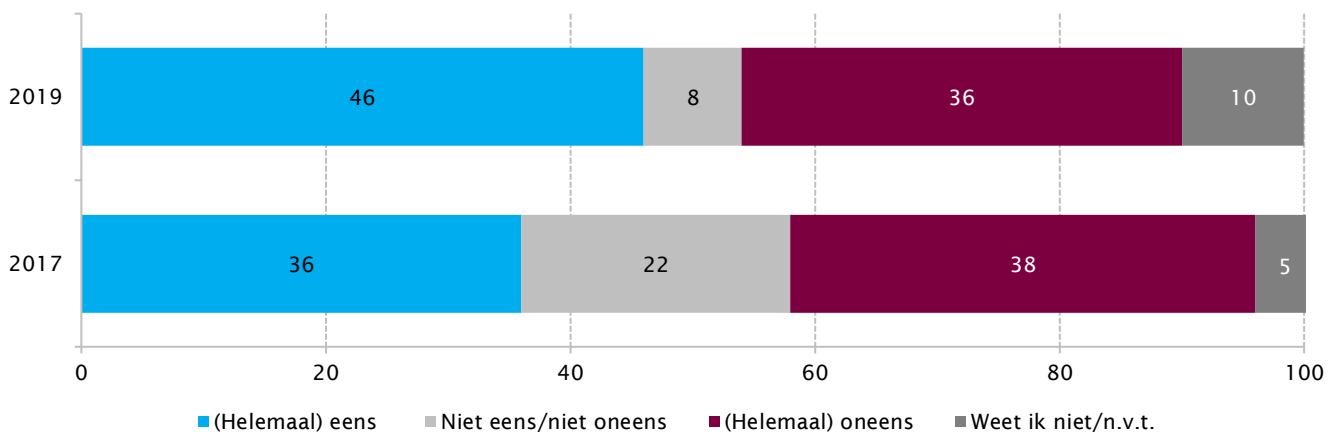
In figuur 3.14 is te zien dat één derde van de topsporters zonder status aangeeft dat ze een andere opleiding hadden gevolgd indien zij geen topsporter waren geweest. Opvallend is dat hier een toename zichtbaar is ten opzichte van 2017 (22%), terwijl onder de oud-topsporters juist een beduidend kleinere groep (21%) een andere opleiding had gevolgd in vergelijking met 2017 (45%).

Figuur 3.14 Stelling: Ik had een andere opleiding gevolgd als ik geen topsporter was geweest (% (helemaal) mee eens)

Evenals in 2017 wordt de overstap van de topsportcarrière naar een volgende (maatschappelijke) carrière wisselend ervaren door de oud-topsporters (figuur 3.15). Bijna de helft van de oud-topsporters is het eens met de stelling dat dit soepel verloopt, een grotere groep dan in 2017 (36%). Mogelijk heeft de inzet vanuit TeamNL@work bijgedragen aan deze positieve ontwikkeling. Maar het percentage oud-topsporters voor wie de overstap niet soepel verliep/verloopt is nog steeds aanzienlijk (36%) en ongeveer gelijk gebleven met 2017.

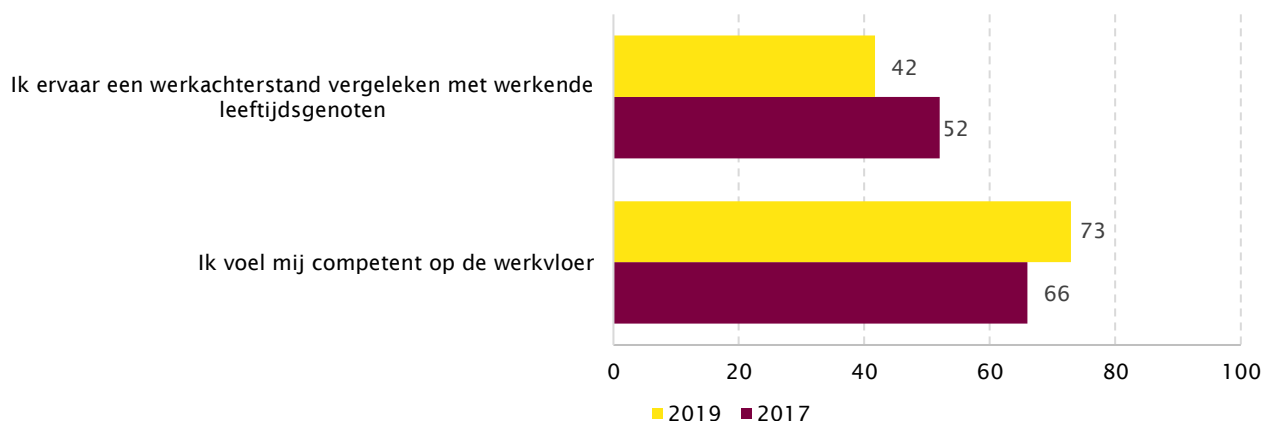
Figuur 3.15 Stelling: de overstap naar een volgende (maatschappelijke) carrière heb ik als soepel ervaren (in procenten, oud-topsporters, n 2019=49, n 1017=65)

Net als in 2017 is bijna driekwart van de oud-topsporters (71%) binnen een jaar na de beëindiging van de topsportcarrière begonnen aan een betaalde baan: 50 procent aan een baan buiten de sport en 21 procent aan een baan binnen de sport (niet in figuur). Hoewel het om beperkte aantallen gaat, lijken mannen (41% van n=17) vaker dan vrouwen (10% van n=32) een baan binnen de sport te vinden.

Ondanks dat ongeveer vier op de tien oud-topsporters een werkachterstand ervaren met werkende leeftijdsgenoten, voelt wel driekwart van de oud-topsporters zich competent op de werkvloer (figuur 3.16). De groep topsporters zonder status, die de topsportcarrière combineren met werk, voelen zich iets minder competent op de werkvloer, mogelijk omdat zij anders dan oud-topsporters niet voltijds kunnen meedraaien op de werkvloer en zich vanwege de combinatie met topsport minder volledig kunnen richten op hun werk (54%, niet in figuur).

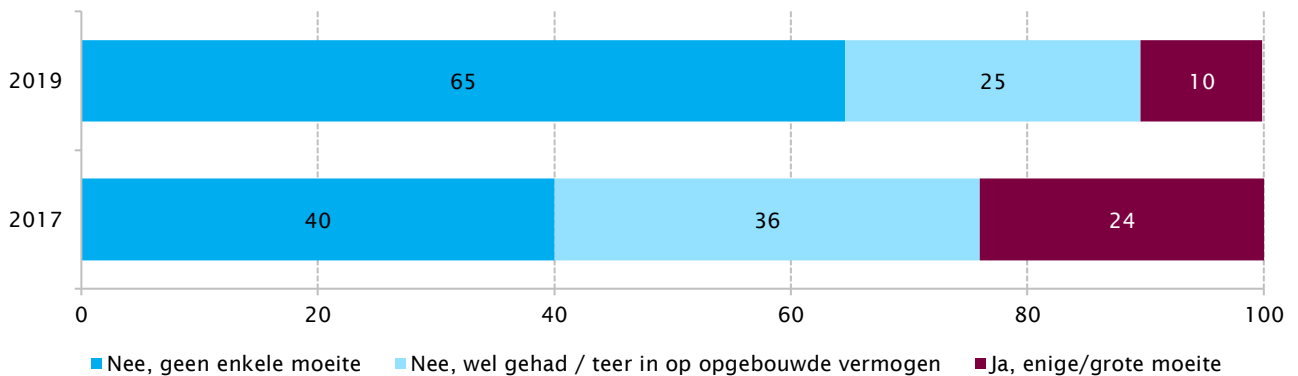
Figuur 3.16 Stellingen betaalde arbeid volgens oud-topsporters (% (helemaal) mee eens, n 2019=49, n 2017=65)

Financiële situatie

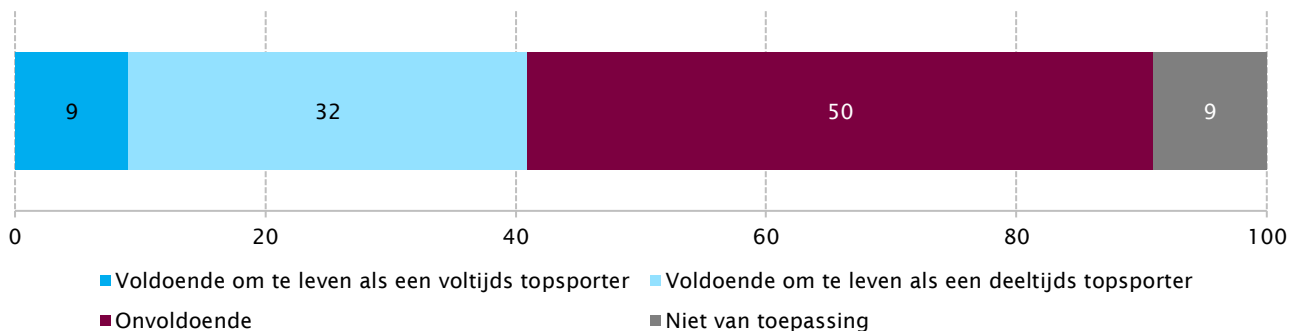
Vier op de tien oud-topsporters zijn beduidend meer gaan verdienen nadat ze gestopt zijn met topsportbeoefening, een toename ten opzichte van 2017 (22%, niet in figuur). Figuur 3.17 laat ook een positieve ontwikkeling zien in de mate waarin oud-topsporters ervaren financieel rond te kunnen komen: twee derde heeft hier geen enkele moeite mee, een beduidend groter aandeel dan in 2017 (40%). Eén op de tien oud-topsporters ervaart nog wel (grote) moeite om financieel rond te kunnen komen.

Figuur 3.17 Heb je momenteel moeite om financieel rond te komen? (in procenten, oud-topsporters, n 2019=49, n 2017=65)

Onder de topsporters zonder status geeft de helft aan dat hun inkomen onvoldoende is voor levensonderhoud en training (figuur 3.18). Slechts voor één op de tien van deze groep voormalig statussporters is hun inkomen voldoende om te leven als fulltime topsporter.

Figuur 3.18 Stelling: Is jouw maandelijks inkomen voldoende voor je levensonderhoud en training? (in procenten, topsporters zonder status, n=45)

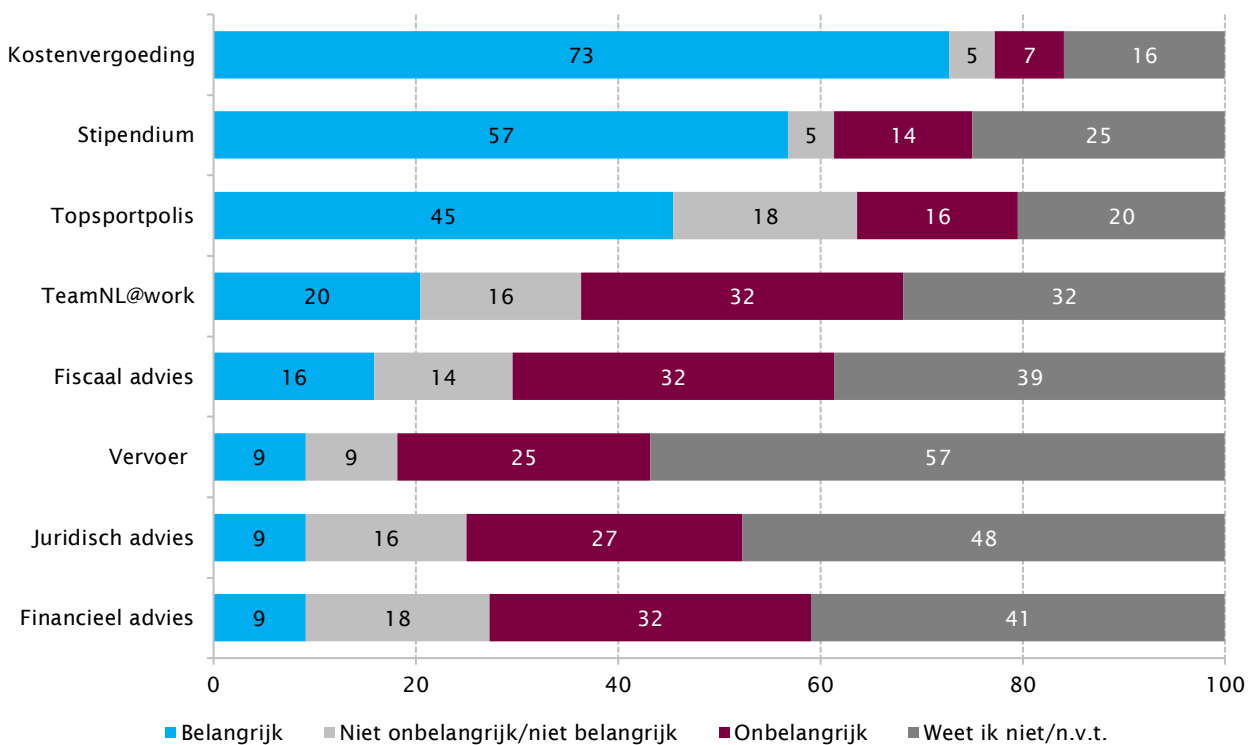
Overeenkomend met deze resultaten geven ruim vier op de tien topsporters zonder status (43%) aan dat zij (extra) financiële steun vanuit hun omgeving (hebben) ontvangen na het beëindigen van hun topsportstatus (niet in figuur). Deze financiële steun (n=19) werd hoofdzakelijk gegeven door de ouders (43%) of vanuit sponsors (23%). Opvallend is dat in 2017 slechts 17 procent van de groep topsporters zonder status aangaf dat zij financiële steun ontvingen na beëindiging van hun topsportstatus, wat een verslechterde financiële positie van deze groep suggereert.

3.4 Voorzieningen en ondersteuning

Topsporters zonder status

De topsporters zonder status beoordelen het stipendium, de kostenvergoeding en de topsportpolis als meest belangrijke voorzieningen van NOC*NSF voor het behalen van hun topsportdoelstellingen (figuur 3.19). TeamNL@work wordt door één vijfde van de topsporters als belangrijk gezien, een derde kan hier (nog) geen oordeel over geven.

Figuur 3.19 Hoe belangrijk waren/zijn de volgende voorzieningen van NOC*NSF voor het behalen van de topsportdoelstellingen volgens topsporters zonder status in 2019 (in procenten, n=45)

Eén derde van de topsporters zonder status heeft behoefte aan ondersteuning gericht op de transitie naar een volgende (maatschappelijke) carrière vanuit NOC*NSF. Hoewel het om kleine aantallen gaat is dit een lichte afname ten opzichte van 2017 (46%, niet in figuur). Deze topsporters (n=13) benoemen vooral een behoeftevraag naar werkbemiddeling, loopbaancoaching en/of ondersteuning gericht op competentieontwikkeling.

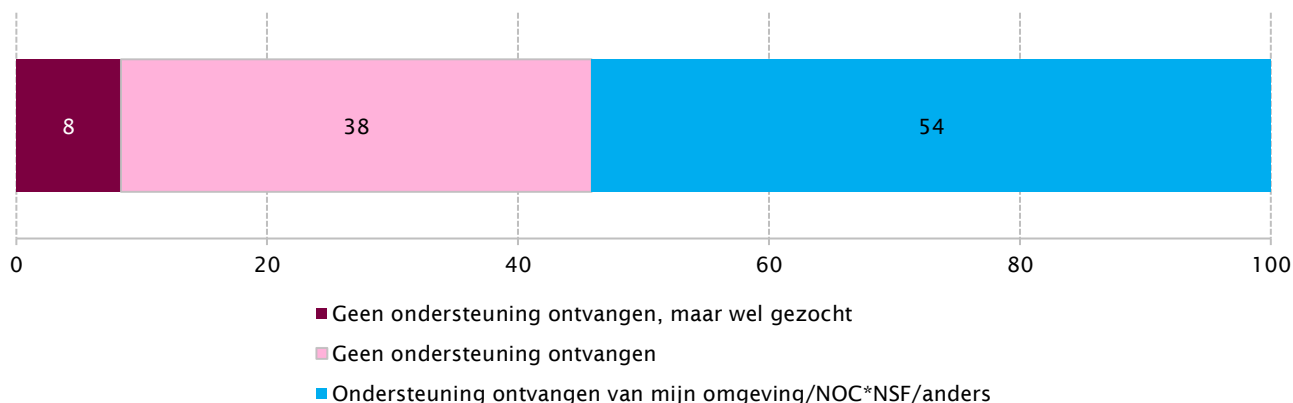
Oud-topsporters

Na de beëindiging van de topsportcarrière missen de oud-topsporters de topsportpolis (Zilveren Kruis) het meest van de voorzieningen van NOC*NSF (38%, niet in figuur). Daarnaast geven vier op de tien oud-topsporters aan geen voorzieningen te missen.

In de overgang van de topsportcarrière naar een andere (maatschappelijke) carrière heeft meer dan de helft van de oud-topsporters ondersteuning ontvangen vanuit de omgeving, NOC*NSF of elders (figuur 3.20). In 2017 gaf 40 procent van de oud-topsporters aan dat zij ondersteuning hadden ontvangen na

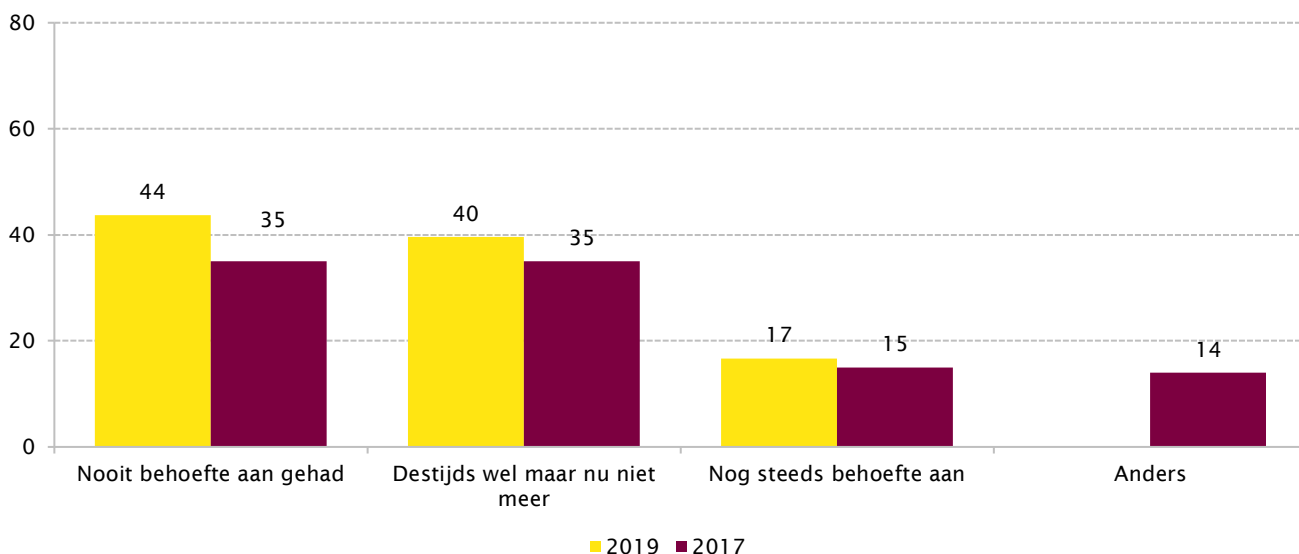
beëindiging van de topsportstatus, maar omdat de vraagstelling iets anders was, kan niet geconcludeerd worden dat dit aandeel in 2019 is gestegen.

Figuur 3.20 Ondersteuning ontvangen of gezocht (niet financieel) tijdens de overgang van de topsportcarrière naar een andere (maatschappelijke) carrière in 2019 (in procenten, oud-topsporters, n=49)

Vergelijkbaar met 2017 ontvingen oud-topsporters in 2019 hoofdzakelijk ondersteuning van hun partner, ouders, vrienden vanuit de sport en/of TeamNL@work. Twee derde van de oud-topsporters die gebruik hebben gemaakt van TeamNL@work (n=11) zijn hierover (zeer) tevreden. De overige oud-topsporters beoordelen deze dienst met neutraal; niemand is ontevreden (niet in figuur). Ook onder de groep oud-topsporters die geen gebruik hebben gemaakt van de ondersteuning van TeamNL@work (n=37) gaf 81 procent aan op de hoogte te zijn van de mogelijke ondersteuning vanuit NOC*NSF gericht op een volgende carrière (71% in 2017). Ruim de helft (57%) van alle bevraagde oud-topsporters heeft of had behoefte aan deze ondersteuning (figuur 3.21; in 2017 50%). Vrouwelijke oud-topsporters (61%) geven iets vaker dan hun mannelijke collega's (47%) aan dat ze deze ondersteuning (hadden) willen ontvangen.

Figuur 3.21 Behoeft om (andere) ondersteuning gericht op de transitie naar een volgende (maatschappelijke) carrière vanuit NOC*NSF te ontvangen (in procenten, oud-topsporters, n 2019=49 n 2017=65)

Evenals in 2017 ligt de behoefte vraag zowel bij de opleiding/werkgerelateerde aspecten (loopbaan coaching/bemiddeling naar werk) als paramedische zaken (zoals aftrainen, voeding) (tabel 3.1).

Tabel 3.1 Gewenste vormen van ondersteuning vanuit NOC*NSF, oud-topsporters die aangeven behoefte te hebben (gehad) aan ondersteuning (in aantallen)

	Ondersteuning hadden willen ontvangen		Ondersteuning nog steeds wenselijk	
	2019 (n=19)	2017 (n=22)	2019 (n=8)	2017 (n=10)
TeamNL@work loopbaancoaching	10	6	5	4
TeamNL@work bemiddeling naar werk (ervaring)	10	8	4	5
TeamNL@work studieadvies*	4	9	1	2
TeamNL@work competentieontwikkeling/praktijkprogramma	3	7	1	6
TeamNL@work groepscoaching	1	x	0	x
(Para)medisch (zoals aftrainen, voeding)	2	11	3	4
Psychisch/psychosociaal	3	9	2	2
Fiscaal advies	2	x	0	x
Financieel advies	1	x	0	x
Juridisch advies	0	x	0	x
Anders	2	1	1	1

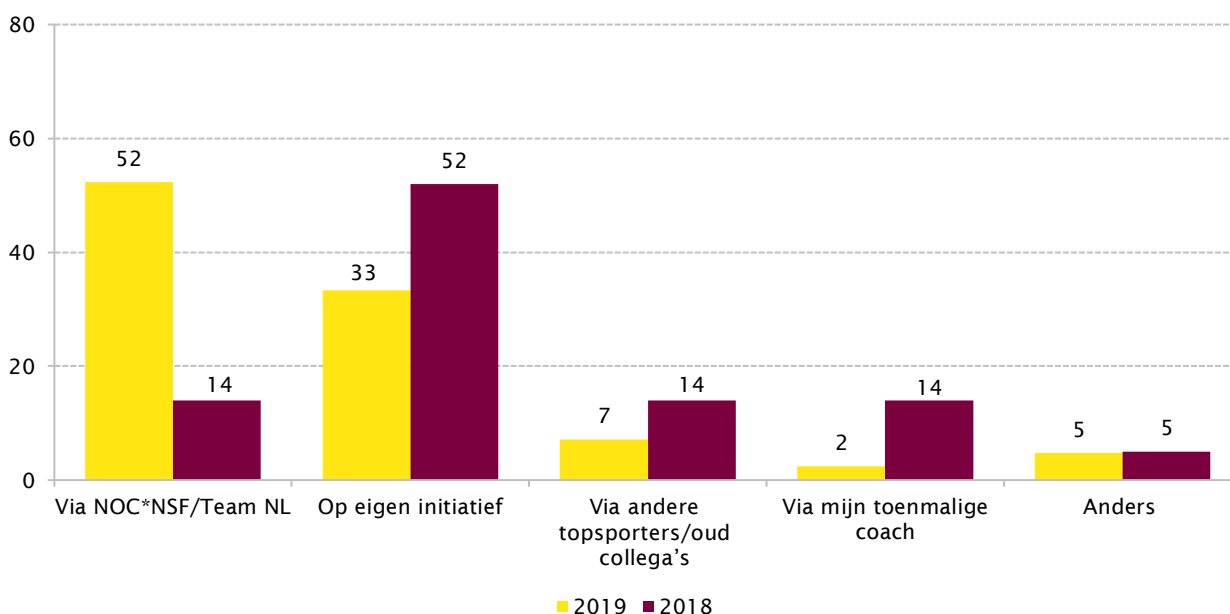
* In 2017: het combineren van topsport en onderwijs (duale carrière).

x: Niet bevraagd in 2017.

3.5 Evaluatie TeamNL@work

TeamNL@work heeft zowel in 2018 (n=21) als 2019 (n=40) zelf evaluaties uitgevoerd over de geleverde diensten. In 2018 kwam meer dan de helft van de (oud-)topsporters op eigen initiatief terecht bij het ondersteuningstraject TeamNL@work (figuur 3.22). Een jaar later is er een flinke toename zichtbaar in het aantal (oud-)topsporters dat via NOC*NSF/TeamNL terecht is gekomen bij het ondersteuningstraject (52%).

Figuur 3.22 Hoe ben je terechtgekomen bij het ondersteuningstraject TeamNL@work (transitie naar volgende carrière)? (in procenten, n 2019=40, n 2018=21)

Alle (oud-)topsporters zijn zowel in 2018 als 2019 (zeer) tevreden over het intakegesprek van TeamNL@work. Het aandeel (oud-)topsporters dat zeer tevreden is steeg daarnaast in 2019 (67% in 2018 en 85% in 2019). Ook in de toelichtingen gaven de (oud-)topsporters aan dat ze het intakegesprek erg prettig vonden. Voornamelijk door de open en persoonlijke setting waarin ze hun verhaal konden doen waarbij begripvol en professioneel werd gereageerd. Hieronder een aantal citaten van de (oud-)topsporters.

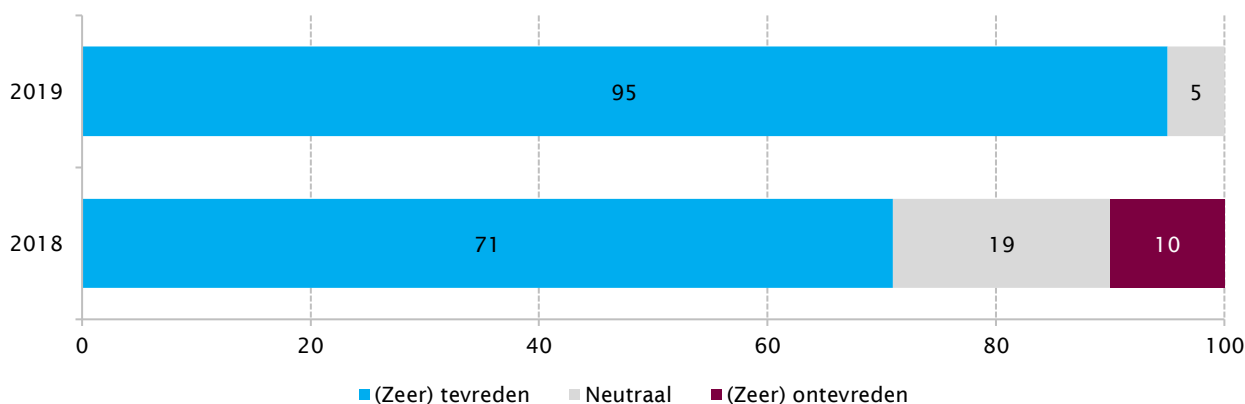
“De aanpak was buitenverwachting goed. Vertrouwelijk, professioneel, betrokken en hulpvaardig. Ik voelde mij eindelijk begrepen.”

“Intakegesprek was erg persoonlijk. Voldoende ruimte om mijn verhaal kwijt te kunnen en er werd erg begripvol gereageerd. Ook is er direct een vervolgspraak gemaakt en is mij direct verteld wat ik kon verwachten. Al met al een erg positief gesprek.”

*“Wat fijn dat je met iemand vertrouwd kan praten. Iemand die naar je luistert en geïnteresseerd is in je antwoorden. Ik ben enorm blij met het gesprek dat ik heb gehad. Dank je wel en wat goed dat dit door NOC*NSF gedaan wordt.”*

Na het intakegesprek volgt er voor de (oud-)topsporters een passende ondersteuning. Deze ondersteuning blijkt zowel in 2018 als 2019 zeer divers te zijn (o.a. Sporttop, SportMaatschappij, praktijkprogramma). In 2019 zijn nagenoeg alle (oud-)topsporters (zeer) tevreden over de geleverde ondersteuning (figuur 3.23).

Figuur 3.23 Tevredenheid over de geleverde ondersteuning volgens (oud-)topsporters (in procenten, n 2019=40; n 2018=21)

De (oud-)topsporters geven het ondersteuningstraject een gemiddeld rapportcijfer van 8,5 (in 2018 een 8,2). Daarnaast zouden ruim negen op de tien (93%) (oud-)topsporters het ondersteuningstraject aanraden aan anderen. In de open antwoorden komt naar voren dat de (oud-)topsporters deze ondersteuning belangrijk vinden voor alle topsporters, waarbij de mogelijke ondersteuning soms nog meer actief zou kunnen worden aangeboden.

*“Het is goed voor sporters om in gesprek te gaan met NOC*NSF en om zo verder te kijken naar je volgende stap. Ik kwam hier bij toeval achter, maar eigenlijk zou iedereen dit moeten weten.”*

“Iedere sporter moet een intakegesprek krijgen al is het alleen al om even bewust te zijn dat je ooit iets anders moet gaan doen.”

“Sporters die stoppen met topsport actief benaderen met de mogelijkheden.”

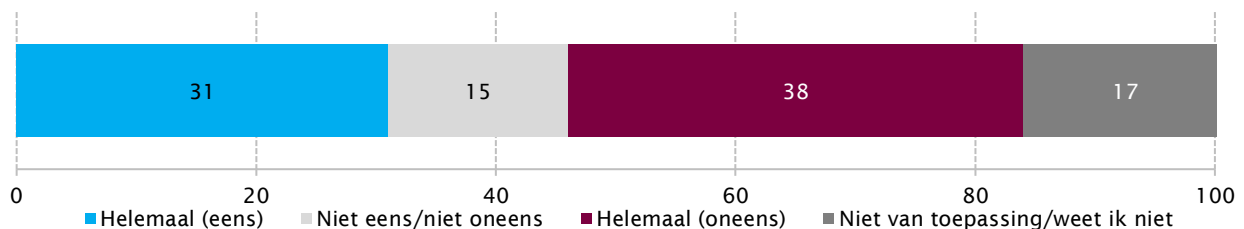
4. Resultaten topsporters met een status

In het vorige hoofdstuk werden de resultaten besproken van voormalig topsportstatushouders (topsporters zonder status en oud-topsporters), van wie hun topsportstatus werd beëindigd tussen 2017 en 2019. In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten van de bevraging van de topsporters met een A-, HP- of selectiestatus van NOC*NSF. Wat betreft voorzieningen hebben A- en HP-statushouders, in tegenstelling tot topsporters met een selectiestatus, recht op een stipendium en vervoer (leaseauto). Van de overige voorzieningen (o.a. TeamNL@work, juridisch- en financieel advies) kunnen alle topsporters met bovengenoemde statussen gebruik maken. Dit hoofdstuk gaat in op de combinatie van topsport met een opleiding en/of werk (duale carrière), welke stimulansen/belemmeringen topsporters daarbij ervaren en hoe tevreden zij zijn over de begeleiding naar een volgende carrière.

4.1 Duale carrière: opleiding

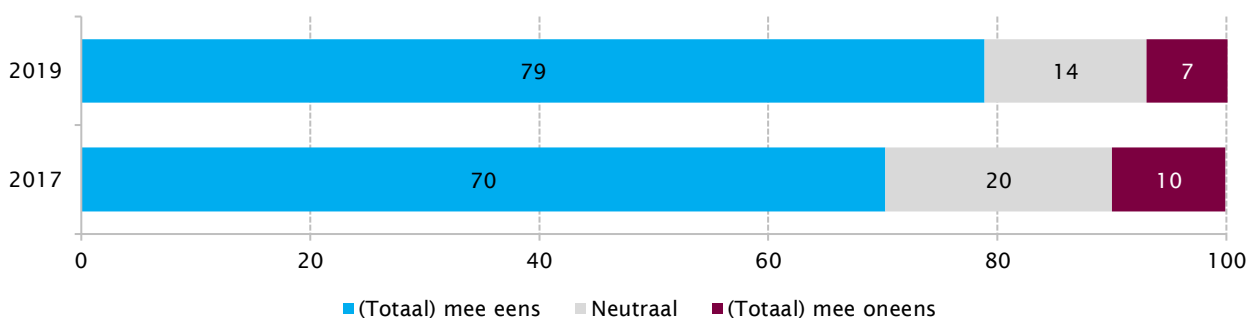
Drie op de tien respondenten combineert topsport met een opleiding (40% in 2017), waarvan 13 procent een voltijdse opleiding en 17 procent een parttime opleiding volgt (niet in figuur). Het merendeel van de topsporters die een opleiding volgt heeft een leeftijd tot 25 jaar (73%). Ruim de helft (55%) van de studerende topsporters vindt dat topsport en onderwijs goed te combineren zijn, 16 procent is het hier niet mee eens (niet in figuur). Ongeveer één derde van alle topsporters wil zich vooral richten op de topsportcarrière en is van mening dat een diploma halen altijd nog kan, vier op de tien topsporters zijn het hier niet mee eens (figuur 4.1). Vanuit het oogpunt van de duale carrière zijn de uitkomsten iets ‘gunstiger’ ten opzichte van 2015 (vorige topsportklimaatmeting) toen 39 procent het (helemaal) eens was met deze stelling.

Figuur 4.1 Stelling: Ik wil me nu vooral richten op mijn topsportcarrière, een diploma halen kan altijd nog (in procenten, topsporters met status, n=367)

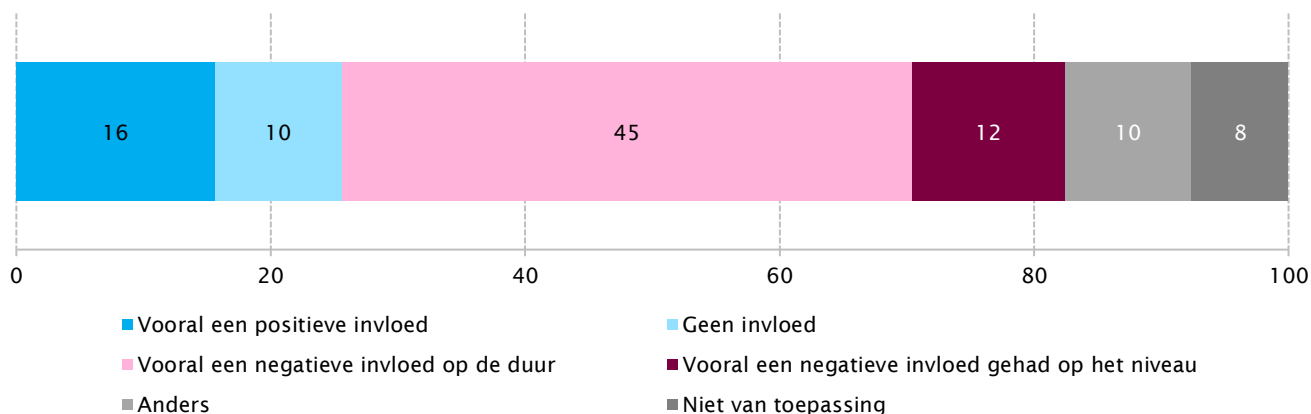
Bijna acht op de tien topsporters die een opleiding volgen vinden het belangrijk om een zo hoog mogelijk opleidingsniveau te behalen (figuur 4.2); mannen (86%) iets vaker dan vrouwen (75%). Dit is een lichte toename in vergelijking met 2017 (70%).

Figuur 4.2 Stelling: Ik vind het belangrijk om een zo hoog mogelijke opleiding te behalen (in procenten, topsporters met opleiding, n 2019=85, n 2017=121)

Bijna de helft van de topsporters (45%) is van mening dat hun topsportbeoefening de duur van hun studie heeft verlengd (figuur 4.3). Voor ruim één op de tien topsporters heeft het een negatieve invloed gehad op het onderwijsniveau; 16 procent ervaart een positieve invloed. In 2017 waren de antwoordopties bij deze vraag gedeeltelijk anders, waardoor een vergelijking niet goed te maken is. De helft van de topsporters gaf destijds aan dat de invloed van de topsportbeoefening (vooral) negatief was op de onderwijsloopbaan.

Figuur 4.3 Invloed van topsportbeoefening op de onderwijsloopbaan door topsporters in 2019 (n procenten, n=367)

Hieronder een aantal citaten van de topsporters over de invloed van topsportbeoefening op de onderwijsloopbaan.

“Het heeft een negatieve invloed gehad op de duur van mijn studie maar een positieve invloed op de effectiviteit van mijn studeren. Mijn topsportinstelling zorgt voor hele hoge cijfers voor mijn coschappen.”

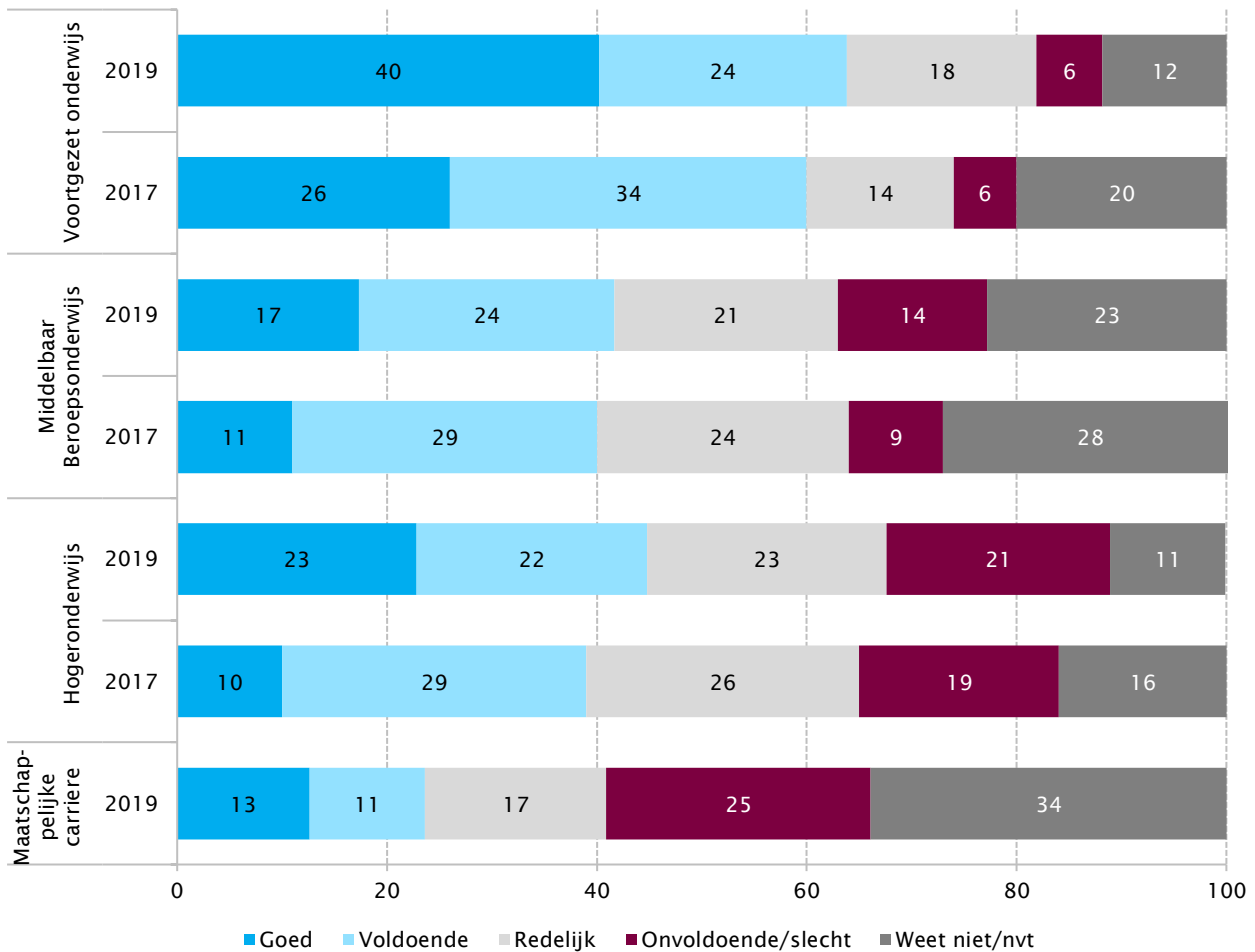
“Het heeft zeker invloed gehad. Ik heb niet de opleiding gedaan die ik het liefst wilde maar wel een opleiding gekozen die makkelijk was om te combineren. Waar ik soms wel spijt van heb gehad.”

“Mijn studie heeft waarschijnlijk langer geduurd, maar ik heb een boel andere ervaringen gekregen die ik anders niet had.”

Coaches

De topsportcoaches beoordelen de ondersteuning voor de combinatie topsport en onderwijs het beste voor het voortgezet onderwijs (64% goed/voldoende, figuur 4.4). Jongere coaches (t/m 44 jaar) zijn positiever over deze ondersteuning in vergelijking met de oudere coaches (45 jaar en ouder). De ondersteuning voor het middelbaar beroeps- en hoger onderwijs wordt door ruim vier op de tien topsportcoaches als goed/voldoende beoordeeld. Over de ondersteuning voor de maatschappelijke carrière heeft één derde van de coaches (nog) geen mening.

Figuur 4.4 Beoordeling ondersteuning combinatie topsport en studie in het voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs (mbo/ROC), hoger onderwijs (hbo/wo) en de maatschappelijke carrière (coaches, in procenten, n 2019=136, n 2017=80)

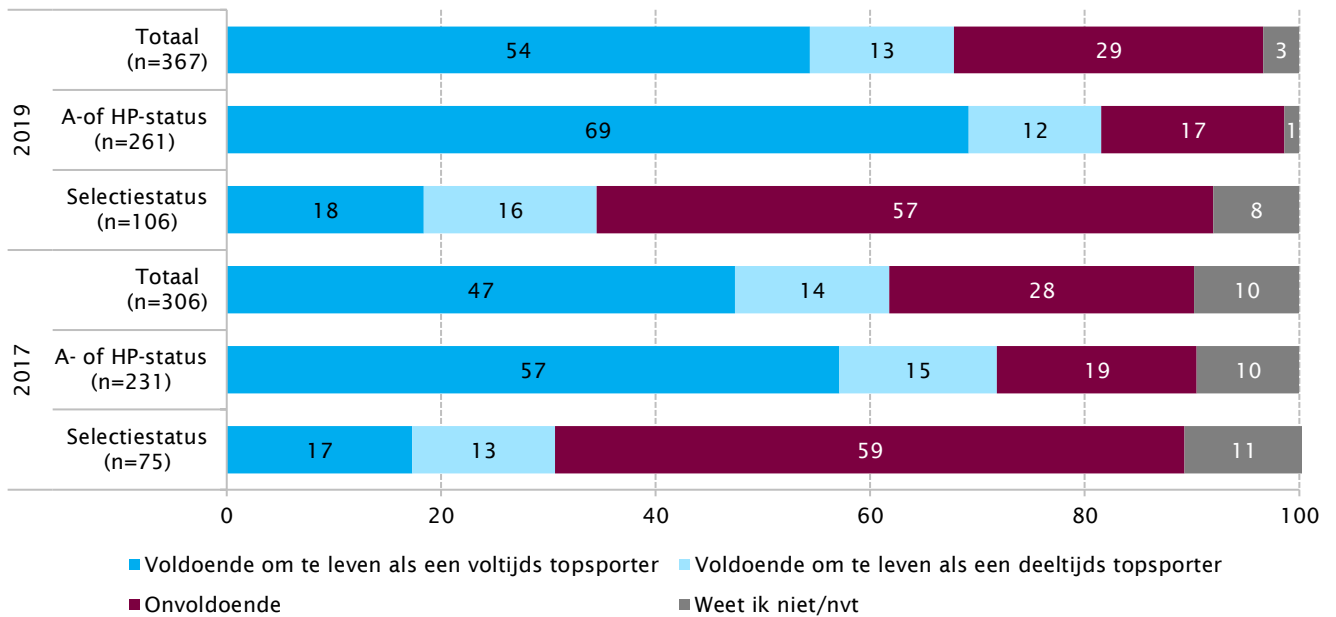
4.2 Duale carrière: werk en inkomen

Inkomen

Een ruime meerderheid van de topsporters (83%) ontvangt een maandelijks inkomen als financiële steun voor hun topsportprestaties (niet in figuur). Voor zes op de tien topsporters komen deze inkomsten uit het Stipendium (83% voor topsporters met A-status). Voor ruim twee derde van de topsporters (68%) ligt hun inkomen beneden de modale Nederlandse inkomensgrens (tot ongeveer €30.000). Een kwart leeft van een inkomen rond het minimum (€15.000); vooral topsporters met een selectiestatus (66%).

Ongeveer drie op de tien topsporters geven aan dat hun maandelijks inkomen onvoldoende is voor levensonderhoud en training, vooral topsporters met een selectiestatus (57%; figuur 4.5). Aangezien de financiële situatie voor topsporters met een A/HP-status sterk is verbeterd ten opzichte van 2017 is het verschil met topsporters met een selectiestatus toegenomen. Zeven op de tien topsporters met een A/HP-status ervaart hun inkomen als voldoende om te kunnen leven als voltijds topsporter tegenover minder dan twee op de tien topsporters met een selectiestatus.

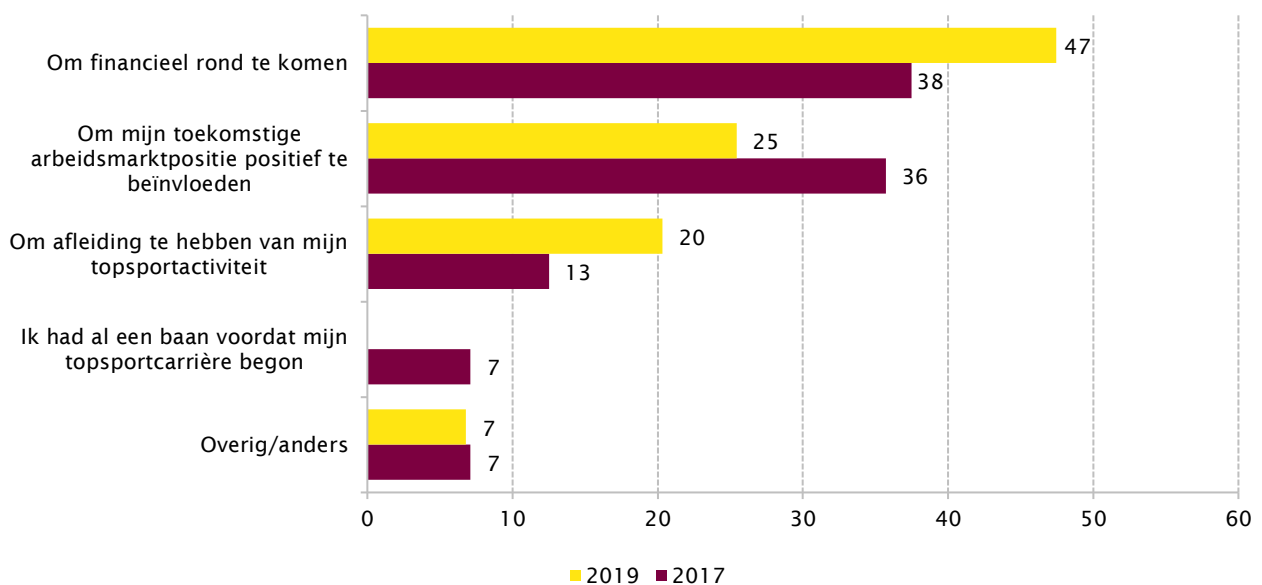
Figuur 4.5 Beoordeling van het maandelijks inkomen voor levensonderhoud en training volgens topsporters in 2017 en 2019 (in procenten)

Werk

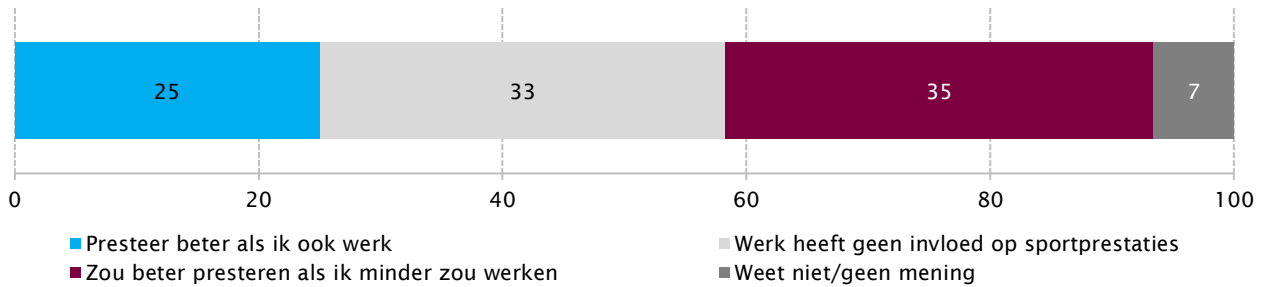
Eén op de vijf topsporters combineert de topsportcarrière met een betaalde baan (18% in 2017); 10 procent werkt parttime in loondienst, 8 procent als zelfstandige en 1 procent werkt fulltime in loondienst (niet in figuur). Topsporters met een selectiestatus combineren topsport vaker met een betaalde baan (43%). Voor ongeveer de helft van de topsporters is het financieel rond kunnen komen de belangrijkste reden om betaald werk te doen naast de topsportcarrière, dit is een lichte toename ten opzichte van 2017 (38%) (figuur 4.6). Topsporters met een selectiestatus geven dit vaker als reden in vergelijking met de topsporters met een A/HP-status. Ten opzichte van 2017 is de groep die betaald werk verricht om de toekomstige arbeidsmarktpositie positief te beïnvloeden, licht gedaald.

Figuur 4.6 Belangrijkste reden om betaald werk te doen naast topsport (in procenten, werkende topsporters n 2019=60, n 2017=56)

De mening van de werkende topsporters over de invloed van hun werkzaamheden op de topsportprestaties is verdeeld (figuur 4.7). Ruim één derde van de topsporters denkt dat zij beter zouden presteren wanneer zij minder zouden werken. Daarentegen geeft een kwart juist aan beter te presteren in de sport door de combinatie met werk. Aangezien de antwoordopties van deze vraag iets afwijkend zijn met 2017, is een goede vergelijking niet te maken. Daarnaast wordt de houding van de werkgever ten aanzien van de topsportcarrière door driekwart van de werkende topsporters als voldoende/goed beoordeeld (niet in figuur).

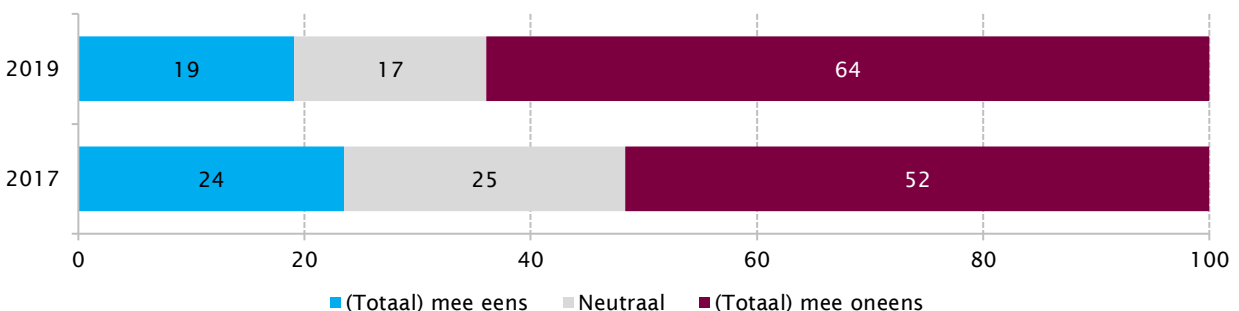
Figuur 4.7 Invloed van werk op sportprestaties volgens werkende topsporters in 2019 (in procenten, n=60)

4.3 Transitie naar volgende (maatschappelijke) carrière

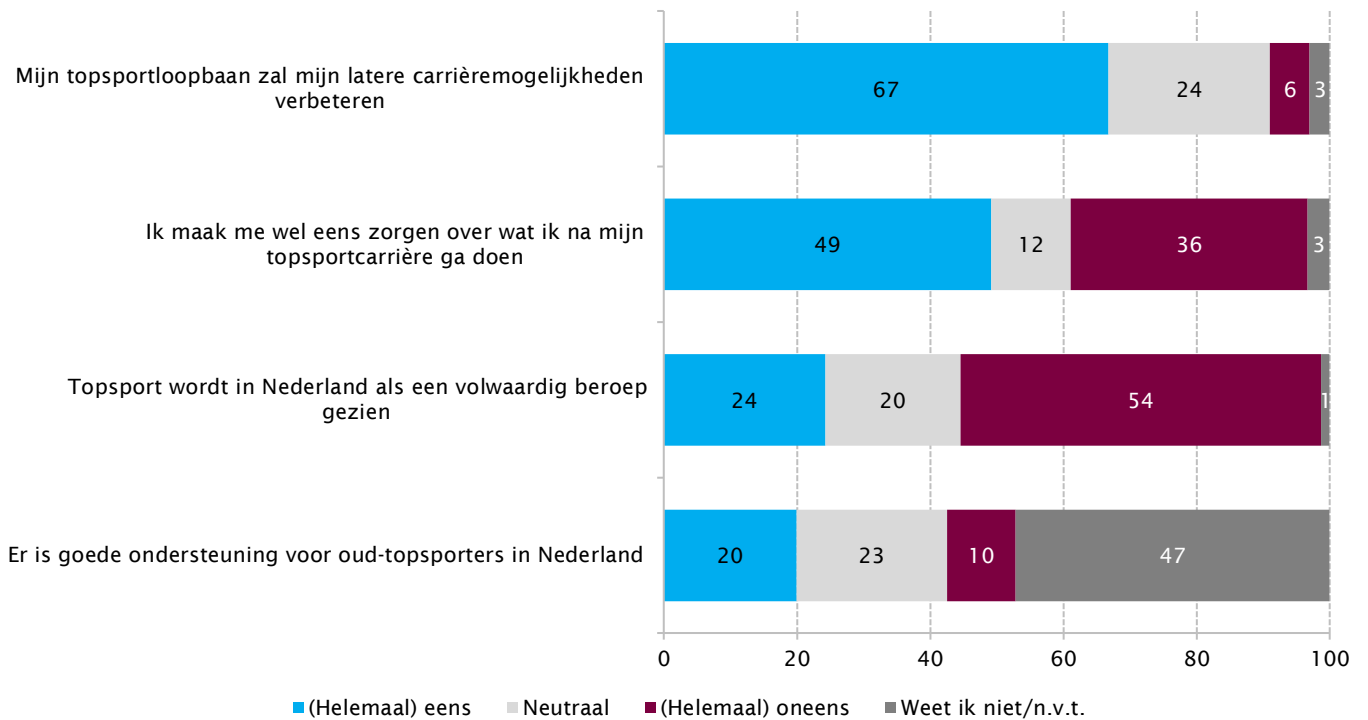
Twee derde van de bevroegde topsporters is op één of andere manier bezig met de voorbereiding op een volgende maatschappelijke carrière (figuur 4.8). Eén vijfde van de topsporters is hier helemaal nog niet mee bezig, een lichte afname ten opzichte van 2017 (24%). De fulltime topsporters zijn vaker (nog) niet bezig met een transitie naar een volgende maatschappelijke carrière in vergelijking met de studerende/werkende topsporters.

Figuur 4.8 Stelling: Ik ben nog helemaal niet bezig met mijn transitie naar een volgende maatschappelijke carrière (studie/werk) (in procenten, topsporters, n 2019=367, n 2017=306)

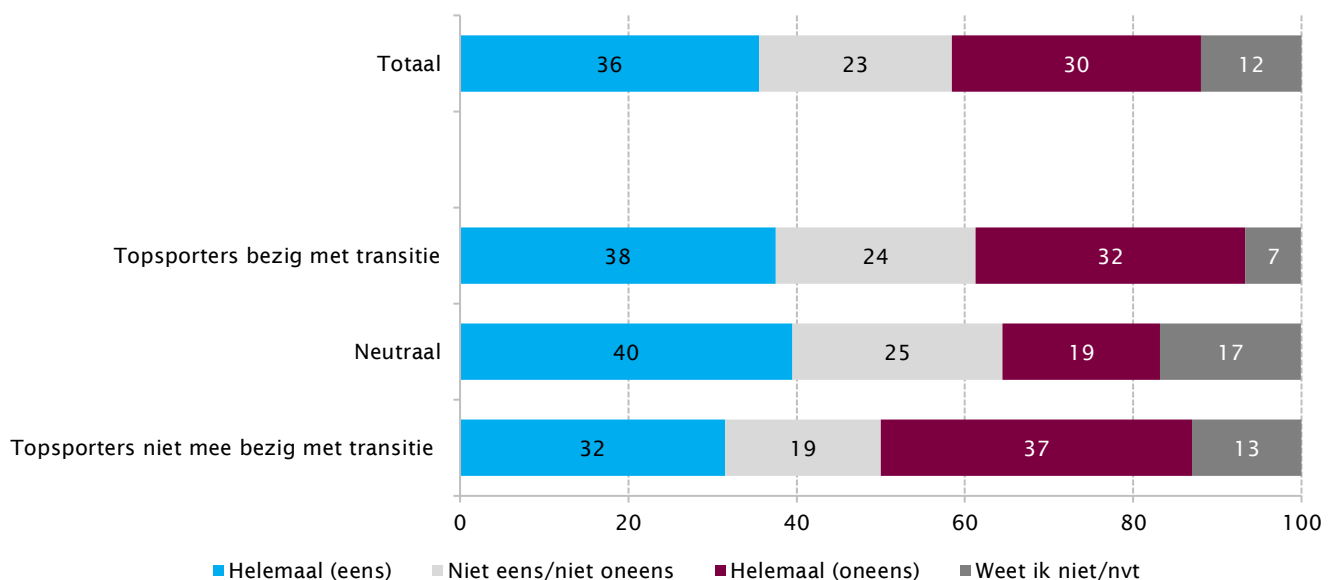
De helft van de topsporters maakt zich wel eens zorgen over wat hij/zij na de topsportcarrière zal gaan doen (figuur 4.9). Dit zijn relatief vaak fulltime topsporters (56%). Tegelijkertijd is twee derde van mening dat de topsportloopbaan de latere carrièremogelijkheden zal verbeteren, dit is vergelijkbaar met de topsportklimaatmeting in 2015 (60%). Volgens meer dan de helft van de topsporters wordt topsport in Nederland (nog) niet gezien als een volwaardig beroep; vooral topsporters met een selectiestatus delen deze mening (72%). Daarnaast geeft bijna de helft van de topsporters aan niet te weten of er goede ondersteuning voor oud-topsporters in Nederland is; vooral topsporters met een leeftijd tot 25 jaar (60%). Het aandeel dat vindt dat er geen goede ondersteuning is (10% (helemaal) oneens), is licht gedaald ten opzichte van 2015 (19%).

Figuur 4.9 Stellingen ten aanzien van volgende maatschappelijke carrière volgens topsporters in 2019 (in procenten, n=367)

Ruim één derde van de topsporters is van mening dat de coach een stimulerende rol heeft bij het combineren van topsport en een maatschappelijke carrière; drie op de tien topsporters zijn het hier niet mee eens (figuur 4.10). Hierbij zijn geen grote verschillen zichtbaar tussen topsporters die wel of niet bezig zijn met de transitie naar een volgende maatschappelijke carrière. In 2017 werd de vraag iets anders gesteld en gaf 30 procent van de topsporters aan dat de coach een stimulerende rol had en ervaarde 11 procent een niet-stimulerende rol van de coach (43% neutraal).

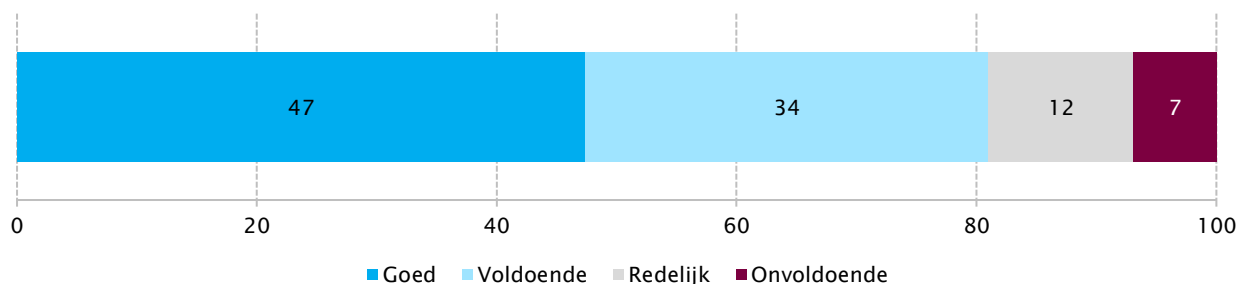
Figuur 4.10 Stelling: Mijn coach heeft een stimulerende rol bij het combineren van topsport en een maatschappelijke carrière (studie/werk) (in procenten, n=367)

TeamNL@work

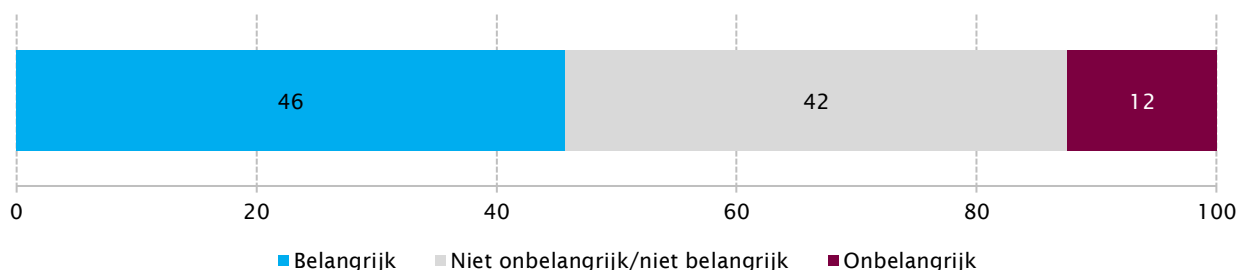
Het aantal topsporters dat gebruik heeft gemaakt van TeamNL@work is flink toegenomen. In 2019 hebben vier op de tien topsporters gebruik gemaakt van deze dienst (6% in 2017). Vaker waren dit topsporters met een A-status en topsporters met een leeftijd ouder dan 25 jaar. Acht op de tien topsporters die gebruik hebben gemaakt van TeamNL@work beoordelen deze dienst met een voldoende of goed (figuur 4.11). In 2017 was twee derde van de topsporters (uiterst) tevreden over deze ondersteuning.

Figuur 4.11 Beoordeling van TeamNL@work door de topsporters die hiervan gebruik hebben gemaakt (in procenten, n=116)

Bijna de helft van de topsporters die gebruik heeft gemaakt van TeamNL@work vindt deze voorziening belangrijk voor het behalen van de topsportdoelstellingen (figuur 4.12). Vrouwen en topsporters met een A-status onderschrijven dit belang relatief vaak.

Figuur 4.12 Belang van TeamNL@work voor het behalen van je topsportdoelstellingen (in procenten, topsporters die gebruik hebben gemaakt van TeamNL@work, n=116)

In 2017 vond 72 procent deze ondersteuning (uiterst) belangrijk, maar werd deze vraag niet gesteld in relatie tot het behalen van de topsportdoelstellingen.

5. Conclusies en aanbevelingen

Het doel van dit onderzoek was om een adequaat beeld te krijgen van de ervaringen van de diverse groepen betrokkenen rondom de transitie van topsporters naar een volgende carrière en in hoeverre het project TeamNL@work hierbij een ondersteunende rol speelt. De resultaten van de nulmeting (2017) onderschreven reeds de behoefte onder veel (oud-)topsporters om ondersteuning bij deze transitie te ontvangen. Middels deze tweede meting (1-meting) kan een voorzichtig beeld geschetst worden van de eerste effecten van het twee jaar draaiende project TeamNL@work. Daarbij is gekeken naar mogelijke problemen rondom de transitie naar een volgende carrière - inclusief de voorbereidingen daarop - en is gevraagd naar de bekendheid, behoefte en eventuele ervaringen met de ontvangen begeleiding vanuit TeamNL@work. De benodigde gegevens zijn verzameld via online vragenlijsten die door 94 voormalig topsportstatushouders (49 oud-topsporters en 45 topsporters zonder status), 367 huidige topsporters met een status (A, HP, selectie) en 136 topsportcoaches zijn ingevuld, die redelijk representatief zijn voor de gehele onderzoeksgroepen. Onderstaand zijn de belangrijkste conclusies verwoord.

Stoppen met topsport veelal vrijwillig, maar niet makkelijk

Twee op de drie oud-topsporters geven aan dat beëindiging van hun topsportcarrière (grotendeels) vrijwillig was; voor een op de drie was de beëindiging noodgedwongen. Veelal spelen meerdere - deels samenhangende redenen - een rol bij het definitief stoppen met topsport. Bij vrijwillige beëindiging zijn dit onder meer de prioritering van werk/studie, de wens om nieuwe uitdagingen aan te gaan en een geringere motivatie. Bij noodgedwongen beëindiging zijn relatief vaak (ook) blessures/gezondheid en statusbeëindiging belangrijke redenen.

Ondanks de voornamelijk vrijwillige beëindiging van de topsportcarrière, bevestigen twee op de drie gestopte topsporters dat zij - in meer of mindere mate - moeite hebben (gehad) met de overstap van het topsportbestaan naar een andere invulling in hun leven. De oud-topsporters vinden het vooral lastig om niet meer deel uit te maken van een groep topsporters, afstand te moeten nemen van hun identiteit als topsporter en om de leefstijl van een topsporter te moeten missen. Een op de drie oud-topsporters vond de carrièrebeëindiging lastiger dan vooraf gedacht, dit is een afname ten opzichte van 2017.

Een op de vijf topsporters is helemaal niet bezig met transitie

De helft van de topsporters met een status was in 2019 fulltime bezig met sport. Dit is een lichte toename ten opzichte van 2017, wat mogelijk mede verklaard kan worden door het preolympische seizoen. Ook combineert een deel van de topsporters hun topsportloopbaan met onderwijs, waarbij ruim de helft deze twee goed kan combineren. Topsporters met een selectiestatus combineren topsport beduidend vaker met een betaalde baan dan topsporters met een A/HP-status. De meerderheid van de topsporters geeft aan bezig te zijn met de transitie naar een volgende carrière, een lichte toename ten opzichte van 2017. Eén op de vijf topsporters met en zonder status is nog helemaal niet bezig met de transitie, wat de risico's op een 'lastig' transitieproces vergroot. De helft van de oud-topsporters is gedurende de gehele topsportcarrière bezig geweest met de transitie naar een volgende carrière. De toegenomen beleidsaandacht voor het duale carrière perspectief biedt meer mogelijkheden om een toekomstige transitie blijvend onder de aandacht te brengen gedurende de gehele topsportcarrière.

Ondersteuning duale carrière door coaches kan nog beter

Evenals in 2017 zien de meeste topcoaches het combineren van topsport met studie/werk gericht op een volgende carrière als een gedeelde verantwoordelijkheid voor zowel de topsporter zelf, de coach en NOC*NSF/de bond. Een relatief grote groep technisch directeuren legt de verantwoordelijkheid alleen bij de topsporters en NOC*NSF/de bond.

De daadwerkelijke rol van de coach in de combinatie van topsport en de voorbereidingen (studie/werk) op een volgende carrière, wordt door een derde van de statutusporters als stimulerend ervaren. Ongeveer een even grote groep ziet deze rol als respectievelijk neutraal of juist niet stimulerend. Onder voormalig statutusporters beoordeelt de meerderheid de rol van de coach in de ondersteuning van duale carrière/transitie als neutraal en ziet een grotere groep deze rol eerder als niet-stimulerend dan als stimulerend. Oud-topsporters zijn hierover nog wat kritischer dan de topsporters zonder status, mogelijk omdat zij hierop met meer afstand kunnen reflecteren. De topcoaches zelf beoordelen hun eigen rol bij de combinatie topsport met studie/werk beduidend positiever en geven aan dat dit sterk verschilt per topsporter. Deze laatste groep is sterk toegenomen ten opzichte van 2017, wat mogelijk voortkomt uit een grotere bewustwording van topcoaches over hun rol, vanwege de aandacht vanuit TeamNL@work.

Toegevoegde waarde topsportcarrière, maar ook ervaren (financiële) 'achterstand'

Zowel de oud-topsporters als de topsporters zonder status zien hun topsportcarrière als een toegevoegde waarde voor de arbeidsmarkt, maar ervaren tegelijkertijd ook achterstand met leeftijdgenoten. De financiële positie van de oud-topsporters is verbeterd ten opzichte van 2017, waardoor minder oud-topsporters moeite hebben om financieel rond te komen (nog 10%). Daarentegen is het inkomen bij de helft van de topsporters zonder status onvoldoende om financieel rond te komen. Ook onder topsporters met een selectiestatus ervaart meer dan de helft het maandelijks inkomen als te weinig om te voorzien in levensonderhoud en training. Onder de groep huidige topsporters met een A/HP-status lijkt de financiële situatie verbeterd ten opzichte van 2017, maar is de 'financiële kloof' met topsporters met een selectiestatus en topsporters zonder status daardoor verder vergroot.

Toename gebruik en positieve waardering TeamNL@work

In 2019 hebben vier op de tien topsporters met status gebruik gemaakt van de diensten van TeamNL@work (6% in 2017). Hiervan beoordeelt de ruime meerderheid (80%) deze diensten met een voldoende/goed. Onder voormalig statutusporters gaf ruim de helft van de oud-topsporters en één derde van de topsporters zonder status aan behoefte te hebben (gehad) aan de ondersteuning gericht op de transitie naar een volgende carrière. Deze behoefte ligt vooral bij de opleiding/werkgerelateerde aspecten en paramedische zaken. Degenen die daadwerkelijk gebruik hebben gemaakt van de diensten van TeamNL@work zijn hierover (zeer) positief. Dit beeld komt overeen met de evaluaties die TeamNL@work zelf heeft uitgevoerd over de geleverde diensten. Het ondersteuningstraject krijgt een gemiddeld rapportcijfer van 8,5. Gezien het onderkende belang van de ondersteuning, doen meerdere (oud-) topsporters de aanbeveling om het aanbod vanuit TeamNL@work nog actiever en laagdrempeliger aan te bieden.

Algemene conclusie en aanbevelingen

Op basis van de bevindingen van de 1-meting van de monitoring TeamNL@work kunnen we concluderen dat het inrichten van deze faciliteit positieve ontwikkelingen laat zien in de ondersteuning van (oud)topsporters bij de voorbereidingen op en eventuele ervaren problemen bij de transitie naar een volgende carrière. Steeds meer (oud-)topsporters weten de diensten van TeamNL@work te vinden en zijn over het algemeen erg positief over deze ondersteuning. Ook onder oud-topsporters bestaat draagvlak voor de diensten vanuit TeamNL@work, waarbij vooral behoefte is aan ondersteuning bij opleiding/werk gerelateerde aspecten en paramedische zaken. Ondanks dat de resultaten zijn gebaseerd op geringe aantallen en gevonden verschillen veelal klein zijn, duiden de bevindingen op een positieve bijdrage van de activiteiten en maatregelen vanuit TeamNL@work op de begeleiding van (oud)topsporters tijdens - voorbereidingen op - de transitie naar een nieuwe carrière. De resultaten onderschrijven het belang van een duidelijke betrokkenheid vanuit de topcoaches in het combineren van topsport met studie of werk door topsporters (duale carrière). De deels verschillende perspectieven hierop door de topsporters en topcoaches zelf vragen om voortdurende aandacht en onderlinge uitwisseling van expertise en ervaringen

op dit thema. Ook zouden topcoaches nadrukkelijk kunnen worden betrokken bij de informatievoorziening over TeamNL@work en naar (full time) topsporters kan de ondersteuning actiever worden aangeboden dan nu het geval is.

Om de dienstverlening van TeamNL@work verder te verbeteren en te ontwikkelen is het bovendien wenselijk om een beter beeld te verkrijgen van het proces en de ervaringen van alle betrokken actoren. De gegevens die TeamNL@work hiervan zelf registreert zijn een mooie eerste stap, maar naast de (oud-) topsporters zelf is het tevens van belang betrokken actoren in de ondersteuning en dienstverlening (o.a. Team NL Athlete Services, Sporttop, SportMaatschappij) te betrekken in een meer kwalitatieve evaluatie van het proces en de opbrengsten. Vandaar dat wij naast een kwantitatieve vervolgmeting in het najaar van 2021 voorstellen om tevens meer verdiepende inzichtgevende data te verzamelen door middel van interviews met zowel aanbieders als afnemers van de diensten van TeamNL@work.

Referenties

- Bakel, M. van, Pulles, I., Tiessen-Raaphorst, A., Hertog, F. den, Vonk, R. & Schoemaker, C. (2017). *Sport Toekomstverkenning. Een sportiever Nederland*. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)/ Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- Bottenburg, M. van (2009). *Op jacht naar goud. Het topsportklimaat in Nederland 1998-2008*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Bottenburg, M. van, Dijk, B., Elling, A. & Reijgersberg, N. (2012). *Bloed, zweet en tranen - en een moment van glorie. 3-meting topsportklimaat in Nederland*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Bottenburg, M. van, Dijk, B., Elling, A., Dool, R. van den & Reijgersberg, N. (2016). *Conclusies en aanbevelingen*. Arnhem: NOC*NSF.
- Conzelmann, A. & Nagel, S. (2003). Professional careers of the German Olympic athletes. *International Review for the Sociology of Sport*, 38(3), 259-280.
- Elling, A. (2009). Afscheid nemen van topsport. In M. van Bottenburg (Red.), *Op jacht naar goud. Het topsportklimaat in Nederland 1998-2008* (pp. 101-108). Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Elling, A., Post, A., Dopheide, M. & Dellas, V. (2018). *Ondersteuning topsporters bij transitie naar nieuwe carrière. 0-meting monitoring NOC*NSF-beleid duale carrière en transitie*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Elling, A. & Reijgersberg, N. (2012). Pijler 5 (b) Stoppen met topsport. In M. van Bottenburg, B. Dijk, A. Elling & N. Reijgersberg, *Bloed, zweet en tranen - en een moment van glorie. 3-meting topsportklimaat in Nederland* (pp. 99-119). Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Elling, A. & Reijgersberg, N. (2017). The Netherlands. In E. Kristiansen, M.M. Parent & B. Houlihan (Eds.), *Elite Youth Sport Policy. A comparative analysis* (pp. 29-46). Abingdon, Oxon: Routledge.
- Elling, A., Reijgersberg, N. & Hakkers, S. (2013). *Talenten in balans?! Talentcoaches en talentouders over pedagogisch verantwoorde ontwikkeling van jonge sporttalenten*. Utrecht: Mulier instituut.
- Elling, A., Reijgersberg, N., Hakkers, S. & Koolmees, R. (2014). *Een kwetsbare balans: talentcoaches en andere CTO-actoren over pedagogisch verantwoorde talentontwikkeling*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Green, M. & Oakley, B. (2001). Elite sport development systems and playing to win: uniformity and diversity in international approaches. *Leisure Studies*, 20, 247-267.
- Hakkert, D. (1991). *Het zwarte gat. Een onderzoek naar de loopbaanbeëindiging van beroepswielrenners*. Amsterdam: Wetenschapswinkel UvA.
- Heijden, A. von & Elling, A. (Reds). (2012). *Evaluatie topsport talentscholen*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Luijt, R., Reijgersberg, N. & Elling, A. (2009). *Alles voor de sport!?! (Gestopte) Topsporttalenten en hun ouders over investeringen, opbrengsten en offers*. Nieuwegein/'s-Hertogenbosch: Arko Sports Media/ W.J.H. Mulier Instituut.

- Maandag, D.W. & Achterhof, S.K. (1992). *Leven na de bal. Een onderzoek naar de arbeidsmarktpositie van ex-spelers betaald voetbal*. Groningen: Universitair Centrum Sportresearch.
- McPherson, B.D. (1980). Retirement from professional sport. The process and problems of occupational and psychological adjustment. *Sociological Symposium* 30: 126-143.
- NOC*NSF (2014). *Behoeft onderzoek naar een overbruggings- en/of pensioenregeling voor topsporters*. Arnhem: Nederlands Olympisch Comité* Nederlandse Sport Federatie.
- NOC*NSF (2017). *Transitie naar volgende carrière. Intern projectplan*. Arnhem: Nederlands Olympisch Comité* Nederlandse Sport Federatie.NOC*NSF
- Randstad (2008). *Topsporters en werk: succes verzekerd?* Amsterdam: Randstad.
- Reijgersberg, N. & Elling, A. (2011). *Coaches aan de top: evaluatie van de regeling*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Reijgersberg, N. & Elling, A. (2013). *Evaluatie van de beleidsregel voor Topsport Talentscholen*. Utrecht: Mulier instituut.
- Roest, J-W., Dopheide, M. & Elling, A. (2019). *Topsportklimaatmeting 2019*. Digitale publicatie: <https://topsportklimaatmeting.sites.uu.nl/>. Geraadpleegd op 29 januari 2020.
- Swain, D.A. (1999). Moving on: leaving pro sports. In J. Coakley & P. Donnelly (Eds.), *Inside Sports* (pp. 223-231). London: Routledge.
- Stier, J. (2007). Game, name and fame - afterwards, will I still be the same? A social psychological study of career, role exit and identity. *International Review for the Sociology of Sport*, 42(1), 99-111.
- Universiteit Leiden (2017). *De andere kant van de medaille. Een onderzoek naar de waardering van de aan topsporters geboden voorzieningen* (interne rapportage). Universiteit Leiden.
- Wylleman, P. & Lavallee D. (2004). A developmental perspective on transitions faced by athletes. In: M. Weiss (Eds.), *Developmental sport and exercise psychology: A lifespan perspective* (pp. 507-527). Morgantown, WV: Fitness Information Technology

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl